МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему **ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНИХ ФІЛЬМІВ (НА ОСНОВІ СЕРІАЛУ “STRANGER THINGS”)**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0353-ап
спеціальності 035 Філологія спеціалізації
035.041 Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
освітньо-професійної програми
Переклад (англійський)
Чабаненко Діана Сергіївна

Керівник: к.ф.н., ст.викл. Сєдакова М.В.

Рецензент к.ф.н., доц. Андрєєва І.О.

Запоріжжя – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
Освітньо-професійна програма Переклад (англійський)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запольських С.П. _____
«___» _____2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
_____ ЧАБАНЕНКО ДІАНІ СЕРГІЇВНІ_____
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Особливості перекладу науково-фантастичних фільмів (на основі серіалу "Stranger Things")» Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) Сєдакова Маргарита Валеріївна, доктор філософії, старший викладач
затверджені наказом ЗНУ від «27» лютого 2024 року № 352-с
2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) 29.11.2024 р.
3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту):
теоретичні засади дослідження перекладу аудіовізуальних текстів; серіал "Stranger Things"
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які необхідно розробити)
1) здійснити огляд теоретичних джерел;
2) розглянути особливості перекладу англомовних аудіовізуальних текстів українською мовою;
3) проаналізувати перекладацькі трансформації, що застосовуються для передачі сенсу науково-фантастичних фільмів.
5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи магістра (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Сєдакова М.В., к.ф.н., ст. викл	07.06.2024	07.06.2024
Розділ 1	Сєдакова М.В., к.ф.н., ст. викл.	02.09.2024	02.09.2024
Розділ 2	Сєдакова М.В., к.ф.н., ст. викл.	01.10.2024	01.10.2024
Висновки	Сєдакова М.В., к.ф.н., ст. викл.	21.10.2024	21.10.2024

6. Дата видачі завдання 03.06.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	лютий – квітень 2024	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2024	виконано
3.	Написання вступу	червень 2024	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	вересень 2024	виконано
5.	Написання практичного розділу	жовтень 2024	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2024	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	листопад 2024	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	листопад–грудень 2024	виконано
9.	Захист	грудень 2024	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____ Д.С. Чабаненко
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ М.В. Сєдакова
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ Г.О. Хацер

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 66 стор., 93 джерела, 2 додатки

Об'єкт дослідження: особливості перекладу англомовних науково-фантастичних фільмів українською мовою, зокрема серіалу «Stranger Things».

Метою дослідження є виявлення лінгвістичних особливостей наукової фантастики та визначення специфіки перекладу науково-фантастичних фільмів на основі серіалу «Stranger Things».

Теоретико-методологічні засади дослідження базуються на працях відомих вчених у галузі перекладу, філології та літературознавства, а саме Н. Вільховченко, Н. Глінки, Г. Деркач, Т. Катиш, Є. Корнєлаєвої, О. Селіванової, Г. Чумак, Г. Шайнер які присвяти неабияку увагу дослідженню лінгвістичних особливостей наукової фантастики та способам їхнього відтворення при перекладі у науково-фантастичних творах.

Отримані результати: переклад науково-фантастичних фільмів є складним завданням для фахівців, оскільки кожен науково-фантастичний твір містить нову термінологію, що представляє наслідки технологічного прогресу, а також не оминає увагою висвітлення філософських та соціокультурних питань. При цьому особливої уваги потребують екстралінгвістичні чинники під час перекладу науково-фантастичного фільму, які здатні допомогти передати емоційний стан головних героїв й показати специфічні культурні реалії.

Під час дослідження особливостей перекладу американського серіалу "Stranger Things" було виявлено, що переклад діалогів вимагає урахування особливостей культурних відмінностей для точної передачі емоцій та змісту. Діалоги головних героїв серіалу сповнені гострих жартів, фразових дієслів, жаргонізмів. Вивчення перекладу науково-фантастичної термінології у серіалі "Stranger Things" показало, що перекладачі успішно впоралися з викликом передачі специфічних термінів та назв унікальних персонажів.

Ключові слова: *науково-фантастичний фільм, термінологія, перекладацькі трансформації, "Stranger Things".*

ЗМІСТ

ВСТУП..... 3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНИХ ФІЛЬМІВ……7

1.1 Специфіка перекладу науково-фантастичних фільмів як особливого жанру аудіовізуальних текстів..... 7

1.2 Терміни у науковій фантастиці та способи їх відтворення у перекладі.... 14

1.3 Перекладацькі трансформації при відтворенні науково-фантастичного тексту 19

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОГО СЕРІАЛУ «STRANGER THINGS»...... 25

2.1 Використання перекладацьких трансформацій при перекладі діалогів... 25

2.2 Специфіка перекладу науково-фантастичної термінології..... 42

ВИСНОВКИ 55

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 57

ДОДАТКИ……..65

ВСТУП

Науково-фантастичні фільми продовжують набувати популярності у сучасному світі, захоплюючи глядачів неймовірними сюжетами, що підкреслює важливість їхнього якісного перекладу для україномовної аудиторії. Сучасні фільми вимагають від перекладачів не лише мовної точності, а й здатності коректно передати нові ідеї, технології та культурні коди, закладені в цих творах. Незважаючи на велику кількість перекладів аудіовізуальних творів різних жанрів, саме науково-фантастичні фільми ставлять перед перекладачами особливо складні завдання через специфічну термінологію та концепції, які потребують творчого підходу. Питанням перекладу таких фільмів займаються як науковці, так і перекладачі-практики, однак досліджень у цій сфері все ще недостатньо для формування чітких перекладацьких стратегій.

Дослідженню особливостей перекладу науково-фантастичних аудіовізуальних текстів присвячені наукові розвідки як вітчизняних (Г. Кузенко [Кузенко 2009], В. Коптілов [Koptilov 1971]), так і зарубіжних вчених (G. Anderman [Anderman 2009], Z. Bai [Bai 2018]). Детально досліджено специфіку перекладу термінології у творах наукової фантастики (Ю. Бойко [Бойко 2024], Н. Вільховченко [Вільховченко 2019], Н. Глінка [Глінка 2010], Т. Катиш [Катиш 2005], Г. Чумак [Чумак, 2021], Г. Шайнер [Шайнер 2021]). Однак, все ще залишаються дискусійні питання під час роботи над перекладом науково-фантастичного тексту, які потребують глибшої співпраці перекладачів із фахівцями в галузі філософії, культури та в сучасних технологій.

Актуальність нашої роботи обумовлена потребою суспільства у якісному перекладі науково-фантастичних фільмів не лише через їхню глобальну популярність, але й з огляду на складність передачі науково-фантастичних концепцій для українськомовної аудиторії. Особливе місце посідає вивчення лінгвістичних та перекладацьких аспектів, що забезпечують адекватне відтворення специфічної термінології, культурних реалій й стилістичних особливостей жанру.

Метою дослідження є аналіз особливостей та окреслення проблем перекладу науково-фантастичних фільмів (на основі аналізу серіалу «Stranger Things»).

Реалізація мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- визначити наукову фантастику як жанр, який має важливе значення для сучасного перекладознавства через специфічну термінологію та культурно-філософські аспекти;
- дослідити специфіку перекладу науково-фантастичної термінології;
- дослідити перекладацькі трансформації при відтворенні науково-фантастичних фільмів;
- з'ясувати особливості перекладу діалогів у науково-фантастичних фільмах, зокрема в сценах спілкування між головними героями;
- здійснити переклад науково-фантастичної термінології, адаптуючи її для україномовної аудиторії.

Об'єкт дослідження: переклад науково-фантастичних аудіовізуальних текстів, зокрема серіалу "Stranger Things".

Предмет дослідження: лінгвостилістичні особливості сучасного англомовного науково-фантастичного аудіовізуального тексту та їх відтворення при перекладі (на основі аналізу серіалу "Stranger Things").

Матеріалом дослідження слугували 150 текстових уривків, відібрані з першого, другого та третього сезонів американського серіалу "Stranger Things".

Вибір **методів** зумовлений особливостями об'єкта й предмета дослідження та комплексним підходом до їх розгляду. У нашій роботі використовувалися такі методи: метод узагальнення – застосовано для виявлення загальних закономірностей у перекладі науково-фантастичних фільмів та визначення специфіки передачі термінології; описовий метод – використано для детального опису та систематизації перекладацьких трансформацій, що виникають при перекладі діалогів і термінів у жанрі наукової фантастики; компонентний аналіз – проведено для розчленування тексту на окремі елементи та дослідження їхнього впливу на змістову і стилістичну структуру при перекладі; аналіз та синтез – застосовано для дослідження окремих елементів перекладу та їх

об’єднання в цілісну картину перекладацьких стратегій; індукція та дедукція – використано для формування загальних висновків на основі конкретних прикладів перекладу серіалу та розробки рекомендацій; компаративний аналіз – застосовано для порівняння оригінального тексту та його перекладу, що дозволило виявити відмінності у передачі культурних і мовних елементів.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше було виявлено й проаналізовано специфічну науково-фантастичну термінологію серіалу “Stranger Things” та найпродуктивніші перекладацькі трансформації при відтворенні діалогів науково-фантастичних фільмів.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів при викладанні таких курсів як «Практика перекладу», «Порівняльна лексикологія». Крім того, результати нашого дослідження можуть бути корисними для перекладачів, субтитрувальників та локалізаторів, які працюють над адаптацією науково-фантастичних фільмів для різних мовних та культурних аудиторій.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатку та списку використаної літератури. У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю, обґрунтовано актуальність проблеми, що досліджується, визначені мета, завдання, об’єкт, предмет та методи дослідження.

Перший розділ містить теоретичні аспекти перекладу науково-фантастичних фільмів: розглядається наукова фантастика як жанр кіно, особливості перекладу термінології у науковій фантастиці й перекладацькі трансформації при відтворенні фільмів зазначеного жанру.

У другому розділ аналізуються особливості перекладу діалогів і науково-фантастичної термінології у серіалі “Stranger Things” та визначаються найпродуктивніші перекладацькі трансформації.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи. Додаток містить добірку із 85 термінів науково-фантастичної лексики, які стали фактичним матеріалом дослідження.

Загальна кількість сторінок 56, кількість використаних джерел 93.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНИХ ФІЛЬМІВ

1.1 Специфіка перекладу науково-фантастичних фільмів як особливого жанру аудіовізуальних текстів

У сучасному світі неабиякої популярності набувають питання, пов’язані із якісним перекладом кінофільмів. Не зважаючи на те, що необхідність в цьому з’явилася з моменту виникнення кінематографу як особливого виду мистецтва, й дотепер вітчизняні та зарубіжні науковці займаються пошуком нових перекладацьких рішень. Можливими причинами цього можуть бути проблеми, що стосуються відсутності чіткої системи жанрового кіно, оскільки жанри часто взаємодіють, щоб вразити глядачів непередбачуваними історіями та варіантами їхнього рішення, а також труднощі, пов’язані із правильним розумінням самого кінофільму як складного полісеміотичного явища, що передає особливу ідею та цінності за допомогою як вербальних, так і невербальних засобів комунікації [Кузенко 2009, с. 70; Anderman 2009].

Кінодискурс як культурний феномен став об'єктом дослідження з кінця XIX століття. Поширене використання цього терміну призвело до появи багатьох варіантів його інтерпретації, проте науковці все ж таки наголошують на чітко визначених його характерних ознаках, таких як цілісність та завершеність, наявність екстралінгвальних рис й інтертекстуальність [Шнайдер 2021].

Питання перекладу аудіовізуальних текстів є актуальним у перекладознавстві протягом останніх двох десятиліть. Під аудіовізуальним текстом мовознавці розуміють особливий різновид тексту, який поєднує вербальні та невербальні коди [Chiaro 2009, Barthes 1977], «особливий вид перекладу, специфіка якого полягає у передачі змісту через слуховий і зоровий

канали та різні види кодів синхронно з тим, що зображено на екрані» [Мельник 2015, с. 110].

Маючи справу з аудіовізуальними текстами науковці все більше займаються питанням аудіовізуального перекладу, який охоплює субтитрування, дублювання, закадровий переклад. Проте, постійний розвиток аудіовізуальної продукції відповідно до викликів сьогодення призводить до появи нових видів аудіовізуального перекладу, таких як аматорське субтитрування, аудіоопис для осіб позбавлених зору тощо [Ремал 2020, с. 34-35].

Поява наукової фантастики в кіно пов'язана з початком XX століття, коли розвиток науково-технічного прогресу сприяв реалізації нових ідей та гіпотез, що надихали творців на створення незвичайних сюжетів. Науково-фантастичне кіно стає віддзеркаленням страхів та надій суспільства. Фільми про майбутні технології, космічні подорожі, комунікацію із позаземними цивілізаціями або навіть про наслідки екологічних катастроф дають можливість побачити альтернативні сценарії розвитку людства.

На думку багатьох дослідників, наукова фантастика зародилася в середині 19 століття з таких ранніх творів, як «Франкенштейн» Мері Шеллі та «Подорож до центру Землі» Жуля Верна. На початкових етапах жанр був зосереджений на спекуляціях про наукові досягнення та технічний прогрес. Характерною рисою були чітко визначені наукові та технічні концепції, часто засновані на реальних наукових теоріях і відкриттях [Enns 2019, с. 171]. Проте, інші наукові розвідки свідчать про активний розвиток наукової фантастики у 20 столітті через значний науково-технічний прогрес, який призвів не лише до експериментів з новими концепціями, такими як штучний інтелект, поняття альтернативної реальності, а й до розуміння висвітлення моральних, етичних та соціальних наслідків технологічного прогресу [Northfield 2019, с. 58].

Вперше термін “*science fiction*” з’явився у 1929 році в рекламі науково-фантастичного журналу “*Air Wonder Stories*”, який можна тлумачити як «наукова вигадка», хоча поодинокі випадки використання цього терміну були значно раніше [Etymonline]. Український еквівалент «наукова фантастика» є неточним перекладом англомовного терміну, проте влучно передає зміст, позначаючи

фантастичну літературу або кіно, в якій уявлення про світ обґрунтовано науковими поняттями [Slovaronline].

Сучасні наукові розвідки стверджують, що жанр наукової фантастики та фентезі розвивалися паралельно й розглядаються зараз як самостійні типи фантастичної літератури і ключовою відмінністю творів наукової фантастики та фентезі є зображення загадкових, надприродних, чарівних світів без наукової складової саме в жанрі фентезі [Стужук 2006, с. 16; Єгорова 2015, с. 237].

На сьогоднішній день існує багато тлумачень терміну «наукова фантастика», найвідоміші з яких трактують цей жанр, як такий, що поєднує елементи наукових теорій і спекуляцій для створення унікальних та інноваційних оповідей [Freedman 2015, с. 477]; як жанр спекулятивної фантастики, що досліджує можливості та наслідки передових наукових і технологічних досягнень, таких як космічні подорожі, штучний інтелект, генетична інженерія, паралельні всесвіти тощо [Fernández-Delgado 2006, с. 373]; як епічний твір, в якому висвітлюється науково-технічний потенціал певної епохи, реалізується уявлення автора про віддалене майбутнє цивілізації [Ковалів 2007, с. 522]

Причинами різноманіття поглядів на визначення поняття «наукова фантастика» можуть бути відмінність підходів до його інтерпретації, а також наявність піджанрів наукової фантастики (наукова фантастика із елементами фентезі, космічний вестерн, надприродна фантастика, хронофантастика тощо), що активно розвиваються та прагнуть описати нові та неймовірні історії досягнення людства.

Жанр наукової фантастики характеризується своєрідною образністю та естетикою мовлення і саме тому важко надати визначення поняттю науково-фантастичного дискурсу, оскільки він існує в безлічі форм, постійно розвивається та визначається високим ступенем інтердискурсивності [Ковтун 2014, с. 176]. З початку свого існування термін «наукова фантастика» пройшов велику модифікацію, створюючі нові піджанри та напрямки, представляючи майбутній світ не лише сповненим наукових досягнень, але й таким, що приділяє особливу увагу соціально-естетичним темам.

З культурної точки зору, наукова фантастика розглядається як дзеркало соціальних і технологічних змін, що відбуваються у світі. Цей жанр відображає уявлення про майбутнє, тривоги та сподівання суспільства щодо наукового прогресу. Дослідники звертають увагу на те, як у фантастичних фільмах і книгах зображуються соціальні й політичні реалії, що дозволяє краще зрозуміти культурний контекст епохи. Наприклад, у творах XX століття часто піднімалися питання холодної війни, ядерної загрози та можливих катастрофічних наслідків розвитку технологій, що формувало особливі культурні реалії для глядача або читача [Лук'янова 2011, с. 183]

Останнім часом наукова фантастика продовжує еволюціонувати, інтегруючи новітні наукові досягнення та соціальні проблеми. Сучасні автори використовують наукову фантастику для дослідження тем, що виходять за межі класичних уявлень про технічний прогрес, а саме постапокаліптичні світи, генетичні маніпуляції, екологічні катастрофи тощо. Вплив цифрових технологій і медіа також призвів до нових форм наукової фантастики, таких як кіберпанк і біопанк [Race in American science fiction 2011], що є піджанрами наукової фантастики, які акцентують увагу на зображенні високих комп'ютерних технологій, об'єднанні елементів біоінженерії та біотехнології.

На слушну думку науковців, науково-фантастичні фільми часто висвітлюють теми, які відображають сучасні суспільні проблеми, такі як наслідки технологічного прогресу, етика штучного інтелекту та вплив колонізації людьми інших планет. Ці теми мають глобальний характер й служать дзеркалом світу, спонукаючи аудиторію задуматися про потенційні результати науково-технічного прогресу [Sung 2020, с.77]

Постійний науково-технічний розвиток, бажання людства здійснювати туристичні поїздки до інших планет, досліджувати нові цивілізації й ускладнює роботу над перекладом науково-технічних текстів. Саме тому на сьогоднішній день науковці активно займаються дослідженням різноманітних питань, пов'язаних з вирішенням актуальних проблем у цьому жанрі таких, як вплив змін у науковій фантастиці на переклад та адаптацію термінології [Чумак, Деркач

2021], культурні аспекти перекладу науково-фантастичних фільмів [Слижук 2020, с. 230], особливості перекладу неологізмів у творах наукової фантастики.

Переклад науково-фантастичних творів є складним процесом, який стикається з проблемами правильного трактування наукових концепцій, розумінням специфічних культурних реалій, вигаданих світів, наукових термінів, абревіатур, фразеологізмів. Переклад науково-фантастичних фільмів потребує не лише вище перерахованих знань, а й вмінь, які дозволять обрати влучні перекладацькі стратегії, що здатні передати зміст полікодового тексту.

Під час перекладу науково-фантастичного фільму неабияку увагу слід приділяти екстралінгвістичним чинникам, таким як паузи в мовленні, довжина репліки, міміка, жести тощо [Кузенко 2009, с.73], оскільки важливим завданням є не лише передати точний зміст оригінального тексту, але й специфічні культурні особливості мови оригіналу фільму. Американський науково-фантастичний серіал “Stranger Things” не є винятком, оскільки поєднує в собі елементи науки, технологій, популярної культури 80-х років, а також описує певні соціальні норми, які можуть бути неочевидними для іноземного глядача.

Характеристики, властиві класичним науково-фантастичним фільмам і пізнішим творам наукової фантастики, частково проявляються в “Stranger Things”. Як і в ранніх фільмах зазначеного жанру, так і в серіалі “Stranger Things” присутні елементи наукового експерименту та технічних досягнень (наприклад, дослідження надприродних явищ). Однак, серіал фокусується більше на інтеграції культурних референцій та емоційному розвитку персонажів, ніж на детальному технічному аналізі.

Зауважимо, що переклад серіалу “Stranger Things” є складним не лише через лексичні особливості опису паралельних світів та наукових експериментів, а й через високу емоційність в стосунках ключових персонажів. Серіал “Stranger Things”, на відміну від ранніх науково-фантастичних фільмів, використовує стилістичні елементи епохи, щоб створити атмосферу і ностальгічний контекст, який представляє нові перспективи на жанрові традиції.

Переклад фільмів наукової фантастики, таких як “Stranger Things”, формує сприйняття жанру в різних культурах. Якісно виконаний переклад може

забезпечити ширший доступ до жанру, сприяючи його популяризації та розумінню за межами оригінального культурного середовища. Аналіз перекладацьких стратегій допомагає зрозуміти, як адаптація впливає на сприйняття жанру в іншомовних культурах.

Як і будь-який науково-фантастичний твір, серіал “Stranger Things” сповнений термінів, що балансують між реально існуючими науковими поняттями і вигаданими термінами відповідно до контексту твору. Правильний переклад таких термінів здатний гармонійно поєднати наукову правдоподібність і творчі вигадки, залишаючи простір для роздумів.

В “Stranger Things” це терміни, пов’язані з паралельними світами та науковими експериментами. Переклад цих термінів без втрати їхньої специфіки є критичним для забезпечення зрозумілості та достовірності в іншій мовній культурі. Переклад також має враховувати емоційний контекст серіалу. «Stranger Things» акцентує увагу на відносинах між персонажами і їхніх переживаннях, що є важливим для загального сприйняття. Якість перекладу впливає на те, наскільки глядачі можуть зрозуміти та емоційно відгукнутися на сюжет і персонажів.

Інші науково-фантастичні фільми висвітлюють футуристичні діалекти та акценти, щоб передати еволюцію мови у віддалені періоди часу або альтернативні реалії. Ці мовні варіації сприяють захоплюючому характеру вигаданих ситуацій, відображаючи мовне розмаїття та культурні зміни в зображених суспільствах. Як наприклад, екранізація американського епічного науково-фантастичного фільму «Дюна» представляє використання чітких акцентів і моделей мовлення для диференціації різних фракцій і культур у великому всесвіті [Hrinchenko 2018, с. 122].

Слід зазначити, що деякі науково-фантастичні фільми показують інопланетні цивілізації зі своїми різними мовами та системами спілкування. Сконструйовані мови, або конланги, створюються для того, щоб надати чужим культурам мовної автентичності. Як наприклад, франшиза «Зоряний шлях» демонструє клінгонську мову, розроблену лінгвістом Марком Окрандом, як

яскравий приклад вигаданої інопланетної мови, яка отримала широке визнання та використання [Star Trek 2005].

У фільмі «Аватар» режисер Джеймс Кемерон працював з лінгвістом Полом Фроммером над створенням мови на’ві, якою розмовляють корінні мешканці інопланетного супутника Пандори. Розвиток На’ві передбачав побудову повної мови з власною граматикою, лексикою та фонетикою, що додало глибини та автентичності культурі На’ві, зображеній у фільмі.

Особливістю науково-фантастичних фільмів є також наявність кодових назв для позначення секретних проєктів, футуристичних військових операцій або передових наукових зусиль. Ці лінгвістичні елементи створюють таємницю та інтригу навколо технологічних і суспільних розробок, зображених у фільмах [Селіванова 2012, с. 227].

Підсумовуючи, маємо зазначити, що переклад науково-фантастичних фільмів є складним процесом через низку причин. По-перше, специфічна лексика цього жанру, яка включає терміни, неологізми, вигадані концепції, може бути важкою для точного відтворення мовою перекладу. Деякі слова або фрази не мають прямого відповідника, тому перекладачам доводиться шукати компроміс між точністю і зрозумілістю. По-друге, культурні особливості англійськомовного науково-фантастичного фільму можуть впливати на сприйняття фільму іноземною аудиторією, тому перекладачі мають адаптувати певні елементи науково-фантастичного твору для відповідності культурному контексту аудиторії. По-третє, складність перекладу може виникати при передачі діалогів персонажів, які використовують жаргон або сленг, оскільки переклад повинен зберігати автентичність, не втрачаючи при цьому змісту оригінального тексту.

В нашому дослідженні ми будемо визначати жанр науково-фантастичного фільму як особливого різновиду аудіовізуального тексту, що поєднує елементи наукових теорій і представляє наслідки технологічного прогресу, не оминаючи при цьому висвітлення моральних, філософських, соціальних питань. Під час перекладу науково-фантастичних фільмів важливим завданням є врахувати зв'язок зображення й текстового супроводу, надати тексту інформативності та чіткості без використання лексики з високим ступенем емоційності, максимально

коректно відтворити терміни, абревіатури, ідіоми, фантастизми, гру слів, власні назви тощо.

1.2 Терміни у науковій фантастиці та способи їх відтворення у перекладі

На сьогоднішній день вивчення термінології набуває неабиякого значення через важливу роль науки у житті суспільства. Перекладачі та мовознавці стикаються з особливими викликами, коли працюють з науковими текстами. Жанр наукової фантастики не є винятком, оскільки терміни можуть бути не лише новими, а й вигаданими й не мати прямих аналогів у іншій мові, що ускладнює ситуацію, бо необхідно зберегти смислову й стилістичну точність при перекладі.

У науковій фантастиці, поняття «термін» та «термінологія» відіграють значну роль, оскільки наукові терміни, термінологічні словосполучення є важливим інструментом для створення багатих і деталізованих вигаданих світів. Вони допомагають визначити унікальні аспекти, технології та концепції, що відображені у фільмах. Вивчення термінології у науковій фантастиці дозволяє краще розуміти, як створюються і підтримуються фантастичні світи та які ідеї передаються через специфічну лексику.

Зазначимо, що в мовознавстві й до тепер немає єдиного визначення поняття «термін» через складність та дискусійність цього питання. Деякі науковці визначають термін як слово, що вживається у специфічній сфері життєдіяльності людини й покликане точно розкрити сутність того чи того поняття [Петренко, Ілитчук 2016, с. 132; Павлова 2003], інші зауважують, що термін – це «одиниця історично сформованої термінологічної системи, що визначає поняття та його місце в системі інших понять» [Пономарів 2000, с. 91], а також є словом або словосполученням, яке позначає органічний елемент термінологічного реєстру в певній галузі людської діяльності [Вакуленко 2010, с. 58].

У філософському розумінні термін визначається науковцями як «подане відповідно до законів національної мови максимально стисле означення поняття,

яке стосується певного елементу зовнішнього чи внутрішнього світу людини» [Таланчук, Гондюл, Щербина 1995, с. 33]. Подібні дослідження описують взаємодію людини з навколишнім світом саме за допомогою термінів, які зазвичай скеровують до розуміння сутності ідей та явищ.

Необхідно зауважити, що наукові терміни не мають синонімів, є стилістично нейтральними та мають чітку дефініцію. Під час роботи над перекладом термінології слід звертатися до спеціалізованих словників з чітким визначенням термінів та особливостями їх використання.

Деякі науковці пропонують окреслити перелік спільних ознак, які б визначали термін як особливу мовну одиницю серед інших. До них належать системність, точність, наявність дефініції, стислість, милозвучність [Стацюк 2016; Фурт, Дмитрук 2020]. Під системністю розуміємо той факт, що кожен термін має бути частиною певної терміносистеми, оскільки за її межами він може мати інше значення. «Терміносистеми – галузеві термінології», а їхня системність зумовлена двома типами зв'язків: логічними й мовними [Бойко 2024, с. 7].

Усі дослідники погоджуються, що кожен термін має повністю передавати сутність того чи того поняття, бо нерозуміння значення терміну може призвести до непорозумінь під час наукової дискусії чи важливого дослідження. Зауважимо також, що кожен термін має власну дефініцію, яка чітко окреслює його значення. Наприклад, у творах наукової фантастики термін "*cyborg"* позначає істоту, яка є частково людиною, частково машиною, а термін "*hyperspace*" описує ситуацію, в якій герої науково-фантастичних фільмів можуть подорожувати швидше за світло [Oxford Dictionary].

Коли науковці надають терміну таку ознаку як стислість, то вони мають на увазі, що оперувати короткими термінами під час наукової дискусії легше, але, на жаль, не завжди можна передати сутність поняття стисло й коротко. Саме тому в творах наукової фантастики зустрічаються такі складні терміни як *terraforming, star flotillas, quantum entanglement* тощо. Використання термінології у науково-фантастичних творах дозволяє описати майбутні важливі винаходи, інші

планети, паралельні світи, уявні ідеальні соціально-політичні системи, фантастичних істот з надзвичайними можливостями (Додаток А).

Багато лінгвістів поділяють думку щодо милозвучності термінів, що означає їхнє походження не з діалектизмів чи жаргонізмів.

Зауважимо, що у випадку, коли перекладач не знаходить точного еквівалента терміну у відповідних словниках тієї чи тієї мови, то використовуються прийоми міжмовних трансформацій, які допомагають відтворити зміст оригінального тексту з урахуванням усіх необхідних складових.

Аналіз останніх досліджень і публікацій щодо мовного оформлення науково-фантастичних текстів показав, що кожен піджанр наукової фантастики має бути детально описаний, що надасть змогу простежити вплив інновацій на мовну систему, окреслити особливості функціонування термінології, визначити роль фантастизмів у створенні особливої атмосфери науково-фантастичного тексту [Вільховченко 2019, Карпіловська 2008, Петренко 2016].

Вживання термінів у науково-фантастичних текстах є розповсюдженим явищем, при цьому автор зазвичай представляє свою власну класифікацію термінів в межах того чи того тексту. Як наприклад, у творі Дж. Роулінг «Гаррі Поттер та Смертельні Реліквії» терміни можна поділити на декілька категорій: терміни на позначення магічних предметів, терміни на позначення людей у світі магії (*a muggle*), юридичні терміни (*a will)* [Сливка 2020, с. 187].

У науково-фантастичних фільмах різні технологічні терміни використовуються для опису наукових і технічних аспектів, які часто складають основу наративу фільму. Ці терміни служать базою для футуристичних і спекулятивних елементів, що рухають сюжет. Наприклад, терміни, такі як "штучний інтелект" чи "генетична модифікація", відображають концепції, що виводять на перший план важливі питання про людство, етику та технологічний прогрес [Enns 2019, с. 86]

Космічні подорожі займають важливе місце в науково-фантастичних фільмах, де зображуються передові космічні кораблі та міжзоряні дослідження. Прикладами науково-фантастичних фільмів із домінуванням термінології на позначення космічних явищ та предметів можна вважати «Зоряні війни»,

«Інтерстеллар» і «2001: Космічна одіссея». Ці терміни допомагають створити враження величі космосу, загадкових небесних тіл та хвилюючої перспективи подолання космічних відстаней [Simsone 2018, с. 210]. Розглянемо детальніше кілька ключових прикладів.

Чорні діри (*Black holes*) – це космічні об'єкти з настільки сильним гравітаційним тяжінням, що навіть світло не може їх покинути. У науковій фантастиці чорні діри часто зображуються як портали в інші частини Всесвіту, що підкреслює їх таємничу і вражаючу природу. Це поняття часто використовується для створення сюжетних поворотів, пов'язаних з міжзоряними подорожами та уповільненням часу [Kuzmenko 2021, с. 175].

Червоточини (Wormholes) – це гіпотетичні тунелі в просторі-часі, які з'єднують різні точки Всесвіту і потенційно дозволяють миттєво подорожувати між ними. У науковій фантастиці червоточини часто використовуються як сюжетний пристрій для міжзоряних подорожей. Це дозволяє персонажам долати великі космічні відстані [Race in American science fiction 2011].

Космічний корабль та зоряний корабль (Spacecraft and Starships) є важливими елементами наукової фантастики, які представляють найсучасніші транспортні засоби для міжпланетних і міжзоряних подорожей. Ці кораблі оснащені футуристичними технологіями та є основним транспортом для персонажів. Частота використання таких термінів в фільмах підкреслює їх важливість у створенні футуристичних сюжетів [Chetova 2019, с. 53].

Планетарна колонізація та тераформування (Planetary colonization and terraforming) описують процеси створення умов для життя на інших небесних тілах і трансформації їхнього середовища для підтримки життя. Наукова фантастика часто досліджує ці концепції через розповіді про виживання і адаптацію на чужих світах. Фільми, такі як «The Martian» (2015) і «Avatar» (2009), представляють ці теми в різних контекстах, досліджуючи проблеми і етичні наслідки колонізації інших планет.

Термінологія у науково-фантастичних фільмах відіграє ключову роль у створенні атмосфери фантастичного світу. Деякі дослідники визначають три категорії неологізмів у семантичному просторі науково-фантастичних творів.

Саме вони описують ті унікальні терміни, які з'являються завдяки науково-технічному прогресу.

Перша категорія включає слова, що використовуються в межах одного твору і відображають унікальний світ, створений автором (персонажі *Jedi, Sith*, зброя *lightsaber*, планети *Tatooine, Mustafar*, інопланетні раси *Rakata, Jawa, Wookiee*, роботи *droids*) [Fergnani, Song 2020, с. 105].

Друга категорія об'єднує слова, які прикрашають мову фільму, але не позначають реальних понять. Прикладами таких слів можуть бути терміни, такі як *blaster, stormtrooper, Kashyyyk*. При цьому, зауважимо, що подібні слова не є загальноприйнятими неологізмами, оскільки вони не мають аналогів у реальному світі.

Третя категорія – це слова, які представляють собою нові поняття, що виникли внаслідок створення науково-фантастичних фільмів, і використовуються не лише у кінодискурсі, а й у повсякденному мовленні (*droid, clone, cyborg*).

Під час детального дослідження термінології у творах наукової фантастики мовознавці наголошують на важливості розгляду квазіреалій як засобу об'єктивації фантастичної картини світу [Миколишена 2017, Карачун 2022]. Саме тому фахівцям у сфері перекладу творів наукової фантастики треба бути особливо уважними під час перекладу, розрізняючи наукову термінологію, яка позначає певні реальні або вигадані явища або предмети та квазіреалії, які не мають наукової складової й мають описати особливі традиції, природу, культуру вигаданого фантастичного світу.

Переклад квазіреалій здійснюється зазвичай за допомогою транскрипції або контекстуального перекладу. Транскрипція передбачає «введення в текст перекладу за допомогою графічних засобів відповідної квазіреалії з максимальним фонетичним наближенням до її оригінальної фонетичної форми» [Карачун 2022, с. 125]. Контекстуальний переклад передбачає занурення в контекст задля пошуку правильного еквіваленту тієї чи тієї реалії.

Отже, термінологія посідає важливе місце під час дослідження наукової фантастики й допомагає зображати фантастичні світи, спираючись на наявні

наукові теорії або ті, що знаходяться в процесі тестування. Зазначимо, що слід розрізняти поняття терміну й квазіреалії у науково-фантастичних творах, оскільки обидва поняття допомагають створити унікальний вигаданий світ. Цей світ сповнений певних технологічних рішень, які описуються за допомогою термінів, а також містичних ландшафтів, вигаданих народів, які зазвичай позначаються за допомогою квазіреалій й наповнюють науково-фантастичний твір емоціями й особливою виразністю.

1.3 Перекладацькі трансформації при відтворенні науково-фантастичного тексту

Сучасний процес глобалізації позначився й на перекладі, як на складному творчому процесі, що вимагає неабияких практичних й теоретичних знань, вмінь та навичок і який тлумачиться як специфічний процес відтворення оригінального тексту засобами іншої мови із збереженням сутності й змісту. Практичний досвід перекладача доводить, що під час перекладу тексту неможливо не вдаватися до певних змін, що зумовлюється лінгвістичними й екстралінгвістичними особливостями тієї чи тієї мови. Саме тому питання перекладацьких трансформацій посідає особливе місце серед актуальних питань сучасного перекладознавства.

Дослідженню питання перекладацьких трансформацій на сьогоднішній день присвячено значну кількість наукових розвідок, оскільки воно покликане вирішити багато завдань, які постають перед сучасним перекладачем. Ключовими з них є питання адекватної передачі мовних і культурологічних особливостей тексту, підтримання його рівня когезії та когерентності, врахування екстралінгвістичної складової мовного матеріалу [Шайнер 2021, с. 151]. Крім того, під час перекладу з англійської мови на українську фахівці стикаються з проблемами правильної передачі безеквівалентної лексики, фразеології, багатозначних слів і тому вдаються до різних мовних трансформацій задля досягнення адекватності перекладу [Вилущак 2023; Сітко 2012, с. 118].

Однак, зауважимо, що й до тепер не існує єдиного визначення поняття трансформації та їхньої класифікації. Трансформацію описують як певний процес логічного й критичного мислення, який допомагає знайти правильний переклад слова чи словосполучення без буквального перекладу зі словника. При цьому фінальний варіант перекладу може відрізнятися від оригінального тексту, але точно має надати правильний сенс вислову в контексті, що досліджується [Сітко 2012].

Науковці визначають перекладацькі трансформації як певні міжмовні перетворення, що мають зробити текст зрозумілим та які здійснюються «задля досягнення адекватності перекладу всупереч розбіжностям у формальних та семантичних системах двох мов» [Koptilov 1971, с. 130]. Як слушно зазначає С. Максимов, перекладацькі трансформації передають зміни першоджерела і мови перекладу, що спричинені мовними і культурними особливостями [Максимов 2012, с. 142].

На сьогоднішній день існує багато класифікацій перекладацьких трансформацій, які були надані як вітчизняними так і зарубіжними вченими. Цікавою є класифікація, що була розроблена Є. Бабенко, С. Амеліною та Н. Білоусом, яка розрізняє чотири основні види перекладацьких трансформацій: граматичні, лексичні/лексико-семантичні, стилістичні, комплексні [Бабенко, Амеліна, Білоус 2020, с. 59]. Актуальною є також класифікація, запропонована О. Селівановою, яка розглядає формальні й формально-змістовні трансформації [Селіванова 2012].

На думку мовознавці, формальні трансформації «передбачають зміну форми в перекладі за умови збереження змісту оригіналу» [33, с. 203] та можуть бути розглянуті на фонетичному, словотвірному, лексичному, морфологічному й синтаксичному рівнях. Формально-змістовні трансформації аналізуються зі зміною форми й модифікацією змісту, що зумовлено «специфікою мовних систем оригінального й перекладного тексту та контекстуальними чи прагматичними чинниками» [Селіванова 2012, с. 204].

Зауважимо, що кожен вид перекладацьких трансформацій має свої прийоми й види, як наприклад, до граматичних трансформацій належать синтаксичне

уподібнення, граматичні заміни, членування речення, переставлення; до лексичних трансформацій – транскодування (транскрибування, транслітерування, змішане транскодування, адаптивне транс кодування), калькування; до лексико-семантичних трансформацій – конкретизація значення, модуляція, генералізація; до формальних – фонографічна трансформація на фонетичному рівні, калькування на словотвірному рівні; до лексико-граматичних трансформацій належать антонімічний переклад, експлікація, додавання, вилучення, контекстуальна заміна [Селіванова 2012, Білозерська 2010].

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що наразі все більше й більше науковців зосереджують свою увагу не на дослідженні перекладацьких трансформацій взагалі, а саме на вивченні конкретних перекладацьких трансформацій тієї чи тієї сфери життєдіяльності. Дослідженню граматичних трансформацій при перекладі науково-технічних текстів присвятила увагу О. Лапінська [Лапінська 2007] в той час як Є. Корнєлаєва вивчає перекладацькі трансформації при відтворенні концептуальних метафор в різних типах дискурсу [Корнєлаєва 2021]. Михайленко О. О. досліджував переклад каузативних конструкцій в англомовних науково-технічних та художніх текстах, які включають і наукову фантастику [Михайленко 2006].

Під час перекладу науково-фантастичних фільмів до вибору перекладацьких трансформацій слід ставитися з особливою уважністю, оскільки він залежить від багатьох чинників. Кожен твір наукової фантастики сповнений нових слів та термінів, тому деталізуємо основні перекладацькі трансформації при перекладі науково-фантастичної термінології. Насамперед це лексичні трансформації, до яких належать: транскрибування (передавання літерами мови перекладу звукової форми оригінального слова) та транслітерування (передавання слова вихідної мови за літерами) – застосовуються при перекладі назв і термінів, які є унікальними для науково-фантастичного контексту (назви галактик, планет, технологій тощо).

При цьому, зауважимо, що на сьогоднішній день, науковці віддають перевагу транскрибуванню або практичній транскрипції, основним завданням якої є коректне передавання звучання слова з використанням орфографічної

системи мови-реципієнта [Черноватий 2009, с. 110; Черник 2020, с. 330]. Практична транскрипція використовується не лише для перекладу термінології в науково-фантастичних фільмах, але й для передачі назв фільмів різного жанру.

Нові терміни у науково-фантастичних фільмах можуть бути перекладені й шляхом калькування – перекладу складових частин слів або морфем. Калькування зазвичай використовується при перекладі складних за своєю структурою термінів [Білозерська 2010, с. 45]. Крім того, розповсюдженим прийомом перекладу термінів є генералізація.

У фільмах наукової фантастики ті терміни або поняття, які не мають прямого еквівалента в мові перекладу, мають бути передані шляхом модуляції (логічне виведення змісту) або конкретизації (заміна загального терміна більш специфічним) [Fernández-Delgado 2006]. У деяких наукових розвідках модуляцію називають смисловим розвитком, оскільки під час перекладу відбувається заміна словникового відповідника констектуальним, який є його логічним відображенням. Зауважимо, що при перекладі слів або термінів за допомогою модуляції перекладач може не дотримуватися однієї і тієї самої форми слова, якою був зображений зміст. Наприклад, іменник може бути замінений прикметником, дієслово – іменником [Білозерська 2010, с. 46].

До перекладацьких трансформацій, які використовуються фахівцями у галузі перекладу науково-фантастичних творів, слід віднести також граматичні трансформації, які покликані правильно передати речення або фразу зі складною граматичною структурою, а також лексико-граматичні трансформації, які включають антонімічний та описовий переклади, компенсацію: у випадках, коли термін або вираз не мають прямого антоніму або еквіваленту, можуть застосовуватися описовий переклад або компенсація, щоб передати сенс або ідею.

До граматичних трансформацій належать додавання й вилучення, а також граматичні заміни. Трансформація додавання полягає у введенні в переклад певних мовних одиниць, що відсутні в оригінальному тексті з метою адекватної передачі змісту речення. Трансформація вилучення передбачає усунення в оригінальному тексті тих лексичних елементів, які не призведуть до семантичних

втрат, в той час як граматична заміна є тією перекладацькою трансформацією, що змінює певне слово, яке належить до однієї частини мови словом, яке належить до іншої [Максимов 2012, с. 113] .

У серіалі “Stranger Things” перекладач має застосовувати різні перекладацькі трансформації задля досягнення адекватного перекладу й збереження специфічних культурних особливостей діалогів ключових персонажів. Як наприклад, лексико-семантичні трансформації грають важливу роль під час передачі емоцій та фантастичної атмосфери. Коли один з головних героїв серіалу Дастін описує своїх друзів, він використовує конкретні імена, «Майк» або «Лука», замість загального терміна «друг». Це дозволяє глядачеві глибше відчути їхню близькість та унікальність, а також замислитися над цінністю дружби в житті людини.

У інших епізодах персонажі можуть згадувати про “Demogorgon”, але замість того, щоб сміливо вказати на цю конкретну істоту в розмовах може з'явитися більш загальний термін «монстр», що підкреслює страх і невідомість, з якими стикаються герої. Тож, в деяких випадках слід використовувати прийом конкретизації задля досягнення необхідного ефекту, в той час, як інша ситуація потребує опису із застосуванням генералізації, яка, навпаки, полягає у заміні більш точного слова на слово з ширшим значенням. Наведемо ще один приклад перекладу фрази “mind flayer” як «монстр» або «зловісне створіння», що узагальнює характеристику персонажа.

Необхідно зауважити, що в деяких епізодах серіалу “Stranger Things” застосовується прийом нейтралізації для зменшення конотативного відтінку, наприклад, під час перекладу деяких лайливих висловів, у той час як експресивація допомагає додати емоційного забарвлення, адаптуючи сленг або емоційні фрази персонажів для української аудиторії.

Прикладом використання граматичної трансформації у серіалі є конструкція “I don’t care what happens”, яка в перекладі на українську мову змінюється на "Мені все одно, що станеться". Негативне заперечення в оригіналі перетворюється на ствердувальну структуру, відповідно до граматичних правил та звичного використання в українській мові. Переклад звучить

природніше для україномовного слухача, водночас зберігаючи відчуття байдужості персонажа до того, що відбувається.

Неможливо оминути увагою питання перекладу назви серіалу, що досліджується. Назва серіалу “Stranger Things” в україномовному перекладі звучить як «Дивні дива». В даному випадку використана така перекладацька трансформація як адаптація. Вона допомагає передати сутність серіалу, яка стосується незвичних, містичних та аномальних подій, що відбуваються в маленькому містечку. Перекладач використовує більш зрозуміле для україномовної аудиторії формулювання, що дозволяє уникнути прямих лексичних втрат. В цілому, україномовний переклад «Дивні дива» слід вважати вдалим з точки зору передачі загальної ідеї серіалу, адже він зберігає атмосферу незвичайності та таємниці, що є характерною для оригіналу.

Отже, перекладацькі трансформації використовуються для ефективного передавання змісту науково-фантастичних фільмів для аудиторії різних мовних середовищ. В залежності від піджанру науково-фантастичного фільму перекладач обирає найкращі прийоми та способи перекладу аудіовізуального тексту. Найпродуктивнішими перекладацькими трансформаціями при відтворенні науково-фантастичних фільмів можуть бути транслітерація, генералізація, модуляція.

РОЗДІЛ 2
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОГО СЕРІАЛУ «STRANGER THINGS»

2.1. Використання перекладацьких трасформацій при перекладі діалогів

Сучасний кінодискурс є динамічним явищем і може поєднувати в собі риси діалогічного і монологічного мовлення, зображати комунікацію як персональну, так і на рівні різних соціальних груп [Шнайдер 2021, с. 169]. На сьогоднішній день особливої уваги потребує переклад діалогічного мовлення будь-якого аудіовізуального тексту, оскільки саме діалоги допомагають автору досягти необхідного ефекту від міжособистісних відносин головних героїв, певної події чи ситуації, яка є ключовою чи показовою в тій чи іншій історії.

Аудіовізуальна наукова фантастика вважається, і не без підстав, переважно орієнтованою на дію. Очевидно, у таких історіях не має місця для багатослів'я: персонажі зайняті боротьбою із ворожими інопланетянами або рятуванням світу від катастрофи, щоб марнувати час на розмови. Необхідно зауважити, що у багатьох фільмах наукової фантастики діалоги мають тенденцію бути простими й банальними до такої міри, що це факт може бути предметом насмішок.

Замість того, щоб розглядати це як показник поганої художньої якості аудіовізуальної наукової фантастики, це явище можна тлумачити, навпаки, як результат складнощів у побудові переконливого діалогу, здатного задовольнити особливі вимоги жанру.

Діалог науково-фантастичного фільму передає наративну причинність, допомагає виконати поворотні події сюжету, має донести тематичне послання автора глядачеві й розкрити характер персонажів [Sheng 2021]. Оскільки одна з основних ідей аудіовізуальної наукової фантастики полягає в знаходженні правильного балансу між баченням сили майбутнього світу і знайомим відчуттям відновлюваної ситуації, яка дозволить глядачеві розвинути емоційний зв'язок з

історією та її героями, діалог повинен підтримувати вірогідність цього інопланетного реалітету та надати йому дотик реалізму без втрати відчуття дива, що має надихати. При цьому діалог повинен спиратися на відомі шаблони сучасної повсякденної мови, щоб аудиторія зацікавилася персонажами та їхньою історією. Крім того, оскільки візуальна наукова фантастика часто використовує інші кіно та тележанри, діалог часто включає різноманітні стилістичні манери, які притаманні військовій мові (*Star Trek, Starship Troopers, Avatar*), мові заходу (*Star Trek, Firefly, Outland*) або сухій мові фільму нуар (*"*Blade Runner*"*), й потребують принаймні мінімального різноманіття від відомих сучасних стилістичних патернів, знайомих глядачеві, щоб надати їм смак майбутнього [Лук'янова 2011, с. 98]

Діалог у науковій фантастиці має пояснити глядачеві створений на екрані неповторний фантастичний світ, його ідеї та цінності. У кінодискурсі це позначають як принцип розбірливості: якщо в реалістичному фільмі головний герой відкриває металевий відсік і витягає з нього скляний контейнер, наповнений білою рідиною, глядачеві не буде жодних проблем з інтерпретацією цієї сцени правильно, але якщо персонаж у фільмі наукової фантастики робить те саме, це може потребувати додаткового усного пояснення [Roberts 2009]. Створити правдоподібний діалог, який бездоганно виконав би всі ці вимоги, безсумнівно, є досить складним завданням, і дуже малій кількості науково-фантастичних діалогів вдається це зробити успішно. Саме тому перед перекладачем завдання ускладнюється.

Кінодіалог є різновидом художнього діалогу й має такі характеристики як лаконічність, спонтанність, буденність [Колодій, Олійник 2021, с. 81-82]. Розрізняють багато видів стратегій і тактик перекладу кінодіалогів. Усі вони сприяють як збереженню природності інтонації учасників діалогічного мовлення, так і правильному підбору мовних еквівалентів за допомогою перекладацьких трансформацій.

Перекладацькі трансформації під час відтворення діалогів є важливим інструментом для адаптації тексту з однієї мови на іншу, зберігаючи при цьому стиль, зміст і комунікативну функцію оригіналу. Вони дозволяють перекладачеві

долати розбіжності між мовними структурами, культурними особливостями та прагматичними нюансами.

Одним із найпоширеніших прийомів є лексична трансформація, яка включає заміну слів на більш слушні в контексті цільової мови. Наприклад, вживання синонімів, антонімів або більш нейтральних термінів. Це особливо важливо для передачі емоційного забарвлення реплік, адже діалоги часто насичені стилістичними засобами.

Граматичні трансформації охоплюють зміни порядку слів, перебудову речень чи використання інших граматичних конструкцій. Наприклад, в англійській мові широко вживані короткі речення, тоді як українська мова допускає складніші синтаксичні конструкції, що потребує адаптації для збереження природності тексту.

Стилістичні трансформації використовуються для передачі тону або манери мовлення персонажа. Наприклад, неформальний стиль в англійській може бути переданий через використання розмовної лексики або фразеологізмів в українській. Це також стосується передачі сленгу, який часто трапляється в діалогах.

Культурні трансформації включають адаптацію реалій та культурно специфічних елементів. Наприклад, якщо персонаж посилається на відомі у своїй країні явища, перекладач може замінити ці посилання на більш зрозумілі для цільової аудиторії. Це особливо важливо для збереження функції діалогу як засобу комунікації.

Також важливо враховувати емотивність та прагматику діалогів. Репліки часто передають емоції, відношення персонажів один до одного чи до ситуації. Тут перекладач має зберігати баланс між точністю змісту та природністю звучання, щоб діалоги не втратили своєї драматичності чи гумору.

Загалом, перекладацькі трансформації при відтворенні діалогів є комплексним процесом, що поєднує лінгвістичні, культурні та стилістичні аспекти. Від успішності їх використання залежить, наскільки текст буде зрозумілим, природним і цікавим для читачів або глядачів цільової аудиторії.

Переклад діалогів у серіалі “Stranger Things” вимагає уважності та чутливості до контексту та характерів персонажів. Оскільки серіал відтворює атмосферу 1980-х років у маленькому містечку, діалоги мають свою специфіку, яка відображає мову того часу та місцевість. Перекладач повинен уникати анахронізмів та зберігати автентичність мови персонажів. Також важливо передати емоційність та нюанси в мові, щоб зберегти характери персонажів та їх взаємодію. Використання відповідного жаргону, ідіом та кольорових виразів допомагає створити правдоподібний переклад діалогів, який відтворює атмосферу серіалу та реалістично передає характери персонажів.

Серіал “Stranger Things” містить багато моментів, які потребують контекстної адаптації для збереження емоційного забарвлення та атмосфери оригіналу. Прикладом таких моментів в діалогічному мовленні є сленг та жаргон. У серіалі “Stranger Things” переважає американський підлітковий жаргон та специфічний мовленнєвий стиль героїв. Перекладачеві важливо знайти відповідний еквівалент або адаптувати вирази, щоб передати їхню унікальність та стиль. Наприклад, “wastoid” може бути перекладено як «відморожений» або «нікудишній», щоб передати його негативне значення.

“*I just didn’t want you to think I was such a* ***wastoid****, you know*?” – «*Просто не хотів, щоб ти думала, що я такий* ***відморожений****, розумієш*?» [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Застосована перекладацька трансформація у цьому випадку – антонімічний переклад. У оригіналі використано слово “wastoid”, яке є сленговим терміном з негативним забарвленням, що означає особу безцільного або безтурботного способу життя. Цю фразу говорить Майк Віллер у серіалі “Stranger Things”, намагаючись запевнити Одинадцять, що не хоче, щоб вона думала про нього погано. Він висловлює свої переживання щодо сприйняття оточення і соціальних зв'язків у підлітковій групі, використовуючи термін “wastoid” для підкреслення своїх страхів стати об'єктом зневаги.

Деякі репліки можуть містити підтекст або внутрішній монолог, який важливо передати для розуміння характерів і їхніх мотивацій. Перекладач

повинен вміло передати цей контекст, щоб глядач міг сприйняти повну картину того, що відбувається. Наприклад, у фразі *"They call him names."* важливо передати підтекст та емоційне забарвлення.

*"They call him **names**."* — «*Вони обзивають його цими **прізвиськами***.» [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

Застосована перекладацька трансформація у цьому випадку – лексико-семантична конкретизація. У оригіналі використано загальний термін «names», який може мати різні варіації перекладу, в залежності від контексту. Перекладач сконкретизував цей термін, вказавши, що мова йде про «прізвиська», тим самим роблячи переклад більш точним та зрозумілим для аудиторії.

Кожен персонаж в серіалі "Stranger Things" має свою власну манеру мовлення, яка характеризує його особистість. Перекладач повинен уважно вивчити ці особливості та відтворити їх у перекладі. Наприклад, мати Уілла може вживати більш офіційний та прямий стиль мовлення:

"Will, you need to come home right now." — «Уілле, ти маєш повернутися додому негайно» [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

Ця фраза використовується, коли мати Уілла хвилюється за його безпеку та намагається повернути сина додому.

"Stop acting like a child, we're in a serious situation." — «Перестань поводитися як дитина, ми в серйозній ситуації.» [Stranger things 2019, Дивні дива 2019]

Ця репліка використана з метою звернути увагу сина на серйозність ситуації, в якій вони опинились.

Прикладами жаргонних виразів є:

*"Don't be a **pussy**." — «Не будь **слабаком**»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Майк Віллер каже це Уіллу, коли той сумнівається у своїх силах під час їхньої пригоди, закликаючи його до мужності.

*"You're a **nerd**." — «Ти **ботан**»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

Дастін висловлюється до Люка, висміюючи його інтерес до наукової фантастики та комп'ютерних ігор, що є джерелом жартів серед друзів.

*"You're a **weirdo**." — «Ти **дивак**»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

Так Джонатан звертається до свого брата Уілла, коли той поводиться дивно, що підкреслює їхню різницю в поведінці.

*"She's a **total badass**." — «Вона **справді крута**.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

За допомогою жаргонного виразу Дастін характеризує Люсі, коли вона проявляє відвагу в критичний момент.

Важливо уважно обирати еквівалентні вирази для передачі негативного забарвлення. У даному випадку, в першому прикладі "pussy" може бути сприйнято як груба образа, тому переклад має залежати від контексту та тону ситуації.

Застосована перекладацька трансформація у цьому випадку – лексико-семантична модуляція. Оригінальний вислів "Don't be a pussy" є вуличним сленгом або неформальним виразом, який використовується для заклику до відваги та недопущення слабкості. Український переклад «Не будь слабаком» відтворює те ж саме значення, але застосовує більш стандартизований або формальний вираз, щоб передати коректне емоційне навантаження, але в контексті, зрозумілому для цільової аудиторії.

Уживання слова "freaking" для підсилення посилання:

"*Oh, my God! Freaking idiot!" — «О, боже! Ну що за ідіот*!» [Stranger things 2019, Дивні дива 2019]

У даному контексті "freaking" використовується для підсилення емоційного забарвлення фрази. Ця лексична одиниця передає відчуття розчарування, гніву або обурення, які персонаж відчуває щодо ситуації чи дій іншої особи. Перекладачеві слід знайти еквівалент, який відобразить ці емоції, зберігаючи інтенсивність почуттів героя.

Застосована перекладацька трансформація у цьому випадку – лексико-семантична модуляція. Оригінальний вислів "Freaking idiot" має емоційне забарвлення і використовується для вираження обурення або роздратування. Український переклад «Ну що за ідіот» також передає цю саму ідею обурення,

але застосовує менш жорсткий тон, що може бути більш прийнятним для аудиторії українською мовою.

Жорсткі вирази у серіалі “Stranger Things” використовуються для підкреслення емоційного напруження, вираження гніву, презирства чи неприязні між персонажами. Під ними ми розуміємо фрази, що містять лайливі чи образливі слова, які можуть посилювати емоційну інтенсивність діалогу та відображати певний стан персонажа в конкретний момент. Також вони можуть слугувати для надання автентичності та реалістичності персонажам, особливо в ситуаціях, коли вони переживають емоційні кризи чи конфлікти. Одним з прикладів такого виразу є:

“*It’s because she’s been dating that* ***douchebag****, Steve Harrington.*” *— «Це через те, що вона ходила з тим* ***придурком****, Стівом Харрінгтоном*.» [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У цьому випадку, “douchebag” є грубою образою, яка потребує адекватного перекладу. Ця репліка була сказана Джонатаном Байерсом до свого брата Вілла. Вона є частиною їхнього діалогу, коли Джонатан виявляє свій гнів та неприязнь до Стіва Харрінгтона, колишнього хлопця Ненсі. Для перекладача в цьому випадку важливо зберегти негативне забарвлення та контекст.

Застосована перекладацька трансформація – лексико-семантична модуляція. В оригіналі вжито англійське висловлювання “that douchebag”, яке є емоційно забарвленим та вживається для негативного висловлення про когось. Український переклад «тим придурком» також має аналогічне емоційне забарвлення, але використовує іншу лексику для вираження цього негативного ставлення.

Ще одним прикладом, що ілюструє використання жорстких виразів є:

“*I was tripped by this* ***mouthbreather****...*” *— «Мене підставив цей* ***імбецил****...»* [Stranger things 2019, Дивні дива 2019]

У цьому виразі “Mouthbreather” використовується для опису людини, яка має звичай не дихати через ніс. Це може бути сприйнято як образливий термін, що передає негативне ставлення до цієї людини. У перекладі важливо зберегти зміст та тон оригіналу аудіовізуального тексту.

У цьому випадку застосована перекладацька трансформація – лексико-семантична модуляція. У оригіналі вжито англійське слово “mouthbreather”, яке має негативне забарвлення і вживається для висловлення презирства до когось. Український переклад «імбецил» також має схоже негативне значення і використовується для вираження презирства або неповаги до когось.

Зауважимо, що особливістю перекладу діалогів серіалу “Stranger Things” є також наявність специфічних виразів та фразових дієслів, які передають особливості мовлення персонажів та атмосферу сюжету.

“*Mom, **it’s not a big deal**. Look, he was at the Wheelers’ all day. I’m sure he just stayed over.*” — *«Мамо, **нічого страшного**. Подивись, він весь день був у Вілерів. Я впевнений, що він просто залишився на ніч.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У цьому випадку важливо передати значення виразу “It’s not a big deal”, яке вказує на те, що ситуація не є серйозною або неприємною. Перекладач повинен передати легкість висловлення.

При перекладі застосована перекладацька трансформація – модуляція. В оригіналі використовується вираз “stayed over”, який означає переночувати, залишитися на ніч. Український переклад «залишився на ніч» відображає те саме значення, але в іншій формі. Обидва вирази передають ідею того, що особа перебувала в будинку Wheelers до наступного дня.

“*I’m sure he just **stayed over**.*” — *«Я впевнений, що він просто **залишився на ніч**.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

До перекладацької трансформації лексико-семантичної модуляції (де значення залишається схожим, але форма вираження змінюється для кращого сприйняття в іншій мові) можна додати кілька прикладів на основі діалогів із серіалу:

“We never would've upset you if we knew you had superpowers.” — *«Ми б ніколи тебе не зачепили, якби знали, що в тебе є суперсили.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Модуляція тут полягає в тому, що “upset” в оригіналі замінено на «зачепили», що краще підходить в контексті української мови для передачі емоційного стану.

“She's our friend, and ***she's crazy****!” — «Вона наша подруга, і* ***вона трохи не в собі****!»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Модуляція виразу “she's crazy” на «трохи не в собі», що звучить м'якше, але передає ту ж саму емоційну характеристику.

“Why are you keeping this ***curiosity door*** *locked?” — «Чому ти тримаєш* ***двері цікавості*** *зачиненими?»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Модуляція використовується для передання англійського виразу *“curiosity door”* на український варіант *«двері цікавості»*, який звучить більш образно і відповідає метафоричному стилю. Він є метафорою, що позначає можливість для розвитку допитливості чи нових відкриттів. У серіалі цей вираз використовується для того, щоб підкреслити закритість персонажа для нових ідей чи розслідування певних питань. Модуляція в даному випадку не тільки зберігає метафоричний характер оригіналу, але й адаптує його до української мовної культури, надаючи фразі більш образного звучання.

“We made a new friend!” — «Ми завели нового друга!» [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Модуляція полягає в заміні *“*made*”* на «завели», оскільки в українській мові «завести друга» є більш природним виразом для цього контексту.

“We just made out a couple times." — «Ми просто пару разів цілувалися.» [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У перекладі фразового дієслова "make out*”* важливо передати його сексуальне значення та контекст використання в розмові персонажів.

У цьому випадку застосована перекладацька трансформація – модуляція. У оригіналі фраза *“*made out*”* має більш широке значення, ніж просто «цілуватися». Вона може означати інтимність або сексуальну активність, але в перекладі ця нюансованість втрачається, і фраза перетворюється на більш загальний та менш конкретний варіант «цілувалися».

Переклад діалогів серіалу *“*Stranger Things*”* потребує уважного врахування специфічностей мовлення персонажів та виразів, які характеризують їхню епоху та атмосферу серіалу.

“We can just, just like, ***chill in my car****…” — «Ми можемо просто, як, побути в моєму автомобілі...»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016].

У цьому виразі *“*chill*”* використовується для позначення проведення часу в розслабленому або спокійному стані. Перекладач повинен передати цей контекст і зберегти стиль мовлення персонажів.

У цьому випадку застосована перекладацька трансформація – дослівний переклад. Фраза *“*just, just like, chill*”* перекладена без змін як «просто, як, побути».

“That’s gross.” — «Це відразне.» [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

У цьому виразі *“*gross*”* використовується для вираження відрази або неприязні до чогось. Перекладач повинен зберегти цю негативну конотацію у перекладі.

У цьому випадку застосована перекладацька трансформація – дослівний переклад. Фраза *“*That’s gross*”* була перекладена без змін як «Це відразне», зберігаючи той самий лексичний та семантичний склад оригінального вислову.

Переклад діалогів серіалу *“*Stranger Things*”* потребує вміння передати не лише зміст, але й атмосферу сцени, включаючи його своєрідний гумор.

“Damn! You look like hell, Chief.' - 'Oh, yeah?' - 'Yeah. - 'Well, I looked better than your wife when I left her this morning.” — «Чорт! Ну і вигляд у тебе, шерифе.’ - ‘Справді, так?’ - ‘Так, - ‘Ну, я виглядав краще, ніж твоя дружина, коли я залишав її цього ранку.» [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Перекладач повинен зберегти гостроту жарту та його іронічний характер, одночасно враховуючи контекст і особливі характеристики персонажів.

У цьому випадку була застосована перекладацька трансформація – дослівний переклад. Фраза *“*Damn! You look like hell, Chief.*”* була перекладена без змін як «Чорт! Ну і вигляд у тебе, шерифе.». Також фраза *“*Well, I looked better than your wife when I left her this morning.*”* була перекладена без змін як «Ну, я виглядав краще, ніж твоя дружина, коли я залишав її цього ранку.».

“If anyone asks where I am, I’ve left the country.” — «Якщо хтось запитає, де я, скажіть, що я покинув країну.» [Stranger things 2019, Дивні дива 2019]

На цей раз була використана перекладацька трансформація - експресивація. Оригінальне речення *“If anyone asks where I am, I’ve left the country.”* було перекладено з додаванням емоційного забарвлення, щоб підкреслити виразність висловлення. У перекладі фраза «*Якщо хтось запитає, де я, скажіть, що я покинув країну*.»

Переклад діалогів серіалу “Stranger Things” повинен відображати не лише зміст, але й характерні особливості мовлення та гумору персонажів.

“This isn’t some Lord of the Rings book.' – 'The Hobbit.” — «Це вам не книга «Володар перснів». – «Хоббіт». [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У цьому виразі шериф використовує легкий іронічний тон та псує порядок речей, але разом з тим, він також виявляє знання того, що його аудиторія зрозуміє. Перекладач повинен передати цю досить специфічну гумористичну ситуацію.

У цьому випадку була використана перекладацька трансформація – конкретизація. Оригінальна фраза “This isn’t some Lord of the Rings book.' - ‘The Hobbit.” була перекладена заміною широкого терміна “Lord of the Rings” більш конкретним «Володар перснів» (хоча варіант «Володар кілець» є більш популярним українським перекладом) для збереження точності та адекватності ситуації.

“Mornings are for coffee and contemplation.” — «Ранки для кави і задумів.» [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

У цьому виразі шериф виражає свою іронічну точку зору на ранкові ритуали. Перекладач повинен зберегти іронічний тон та підтекстове значення цієї фрази.

У цьому випадку була використана перекладацька трансформація - модуляція. Оригінальна фраза “Mornings are for coffee and contemplation” була перекладена як «Ранки для кави і задумів», де слово “contemplation” було замінене на «задуми» для передачі сенсу ідеї українській аудиторії.

Переклад діалогів серіалу “Stranger Things” потребує спеціального підходу до містичних тем та ігрової лексики.

“Do you really want to fight the Demogorgon with your wrist rocket?” — «Ти справді хочеш поборотися з Демогоргоном за допомогою своєї рогатки?» [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

У цьому випадку “Demogorgon” – це назва монстра, яке персонажі взяли з гри “Dungeons and Dragons”. Перекладач повинен зберегти містичний характер та загадковість цього терміну.

У даному перекладі була використана лексико-семантична трансформація – конкретизація. Оригінальна фраза “wrist rocket” була перекладена як «рогатка», що є більш конкретним та зрозумілим для української аудиторії, ніж «розвідник на зап’ясті».

“Fan out! Somebody check the left side, I’ll check the right side.” — «Розбиваємося! Хтось перевіряє ліву сторону, я перевірю праву.» [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У цьому випадку фраза “to fan out” використовується для вираження команди розгорнутися на певній території. Перекладач повинен передати цей зворот зрозумілим та лаконічним способом.

Конкретизація — це перекладацька трансформація, при якій загальний термін замінюється на більш конкретний, точний або детальний відповідник в іншій мові. Нижче наведено кілька прикладів конкретизації з серіалу Stranger Things.

“He’s gone.” — «Він помер.» [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

В оригіналі загальний вираз “he’s gone” може мати різні значення (пішов, зник, помер), але в контексті серіалу перекладається конкретно як «він помер», що чітко передає зміст.

“I’m just tired.” — «Я просто втомився після школи.» [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

Загальне слово “tired” конкретизується в перекладі, уточнюючи причину втоми – «після школи», що додає більше інформації до контексту.

“We need to go there.” — «Нам потрібно йти в лабораторію.» [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

У перекладі загальний вказівник “there” замінений на конкретне місце – «в лабораторію», що робить переклад точнішим та зрозумілішим.

“It’s hot.” — «На вулиці спека.» [Stranger things 2019, Дивні дива 2019]

У цьому прикладі “it’s hot” перекладено як «на вулиці спека», що додає більше конкретики про те, де саме гаряче (в оточенні, на вулиці).

“They’re coming.” — «Монстри йдуть.» [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Загальне “they” конкретизується як «монстри», що краще відображає зміст у контексті сюжету серіалу, де саме монстри загрожують героям.

У цьому перекладі була застосована перекладацька трансформація граматичної заміни. В оригіналі фраза “Somebody check the left side, I’ll check the right side” містить дві різні дії, які виконують два різних персонажі. У перекладі ці дві дії були об’єднані в одне речення з двома підрядними реченнями: «Хтось перевіряє ліву сторону, я перевірю праву.»

*“I think everybody’s **on edge**.” — «Мені здається, що всі **на нервах**.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Фраза “to be on edge” використовується для опису стану нервової напруги. Перекладач повинен передати це відчуття напруженості та тривоги.

У цьому перекладі була використана перекладацька трансформація модуляції. Оригінальне речення “I think everybody’s on edge” було переформульовано так, щоб передати ту саму ідею, але з іншими словами, що було властивим контексту та мові перекладу. Український вираз «Мені здається, що всі на нервах» використовує іншу фразеологію, але зберігає сенс інформації з оригіналу.

“You want to go trick-or-treating? You know the rules.” — «Ти хочеш піти на обхід за солодощами? Ти знаєш правила.» [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У цьому виразі “to go trick-or-treating” використовується для опису традиції Хелловіна. Перекладач повинен зберегти зміст та культурний контекст цього виразу.

У цьому перекладі була використана перекладацька трансформація конкретизації. Оригінальне речення “You want to go trick-or-treating? You know

the rules.” було переформульовано так, щоб замінити загальний термін “trick-or-treating” більш специфічним «обхід за солодощами», що більш точно відображає сенс оригіналу в українській мові.

Переклад діалогів серіалу “Stranger Things” включає в себе передачу особливого характеру та настрою розмов.

“*Easy-peasy, right? Easy-peasy. Just like that.*” — *«Легко-легко, зрозуміло? Легко-легко. Просто так.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У цьому виразі “easy-peasy” використовується для підкреслення простоти або легкості чогось. Перекладач повинен передати цю легкість та невимушеність у зрозумілому контексті.

Переклад фрази “Easy-peasy, right? Easy-peasy. Just like that.” відбувся за допомогою лексико-семантичної трансформації, зокрема модуляції. Оригінальний вираз “easy-peasy” було переведено як «легко-легко», що зберігає схожість у значенні, але використовує інші слова для виразу тієї ж ідеї. Також, фраза “Just like that” була відтворена безпосередньо як «Просто так», зберігаючи оригінальний сенс без значних змін.

“*No wonder you only hang out with boys.*” — *«Не дивно, що ти тільки з хлопчиками тусуєшся.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Фраза “no wonder” використовується для вираження відсутності дива або несподіваності щодо чогось. Перекладач повинен зберегти цей відтінок і передати його в перекладі.

Переклад фрази “No wonder you only hang out with boys.” у формі «Не дивно, що ти тільки з хлопчиками тусуєшся.» використовував лексико-граматичну трансформацію, а саме описовий переклад. Замість прямого перекладу слова “hang out”, який міг би бути «тусити» або «проводити час», було вибрано більш деталізований вираз «тусуєшся». Це дозволяє краще передати сенс оригіналу, адже “hang out” в цьому контексті означає соціальну взаємодію, а не просто проведення часу.

“*It’s not a joke, all right? It’s* ***public knowledge****. You can ask anybody.*” — *«Це не жарт, зрозуміло? Це* ***загальновідомий факт****. Ти можеш запитати кого завгодно.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У цьому випадку фраза “public knowledge” використовується для підкреслення широкого розповсюдження певної інформації. Перекладач повинен передати цю ідею доступно та зрозуміло.

Переклад фрази “It’s not a joke, all right? It’s public knowledge. You can ask anybody." використовував лексико-семантичну трансформацію, зокрема модуляцію. Оригінальна фраза “public knowledge” була перекладена як «загальновідомий факт», що передає той самий сенс, але використовує інші слова для виразу тієї ж ідеї. Також, вжито вираз «Це не жарт», що відповідає сенсу оригіналу “It’s not a joke”.

“*He’s a tough cookie to crack, but Yeah.*” — *«Він міцний горішок, але так.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У цьому виразі “tough cookie to crack” використовується для опису складності розуміння чи проникнення в поведінку чи характер певної особи. Перекладач повинен передати цей аспект індивідуальності персонажа та його складність.

Переклад фрази “He’s a tough cookie to crack, but Yeah.” використовував лексико-граматичну трансформацію, зокрема антонімічний переклад. В оригіналі фраза містила ідіоматичний вираз “tough cookie to crack”, що означає, що ця людина складна для розуміння або контролю. У перекладі цей вираз було замінено на «міцний горішок», що використовується для передачі ідіоматичного значення англійської фрази.

“*Dusty, watch it! You almost hit Mews.*” — *«Дасті, обережніше! Ти майже вдарив по Мьюсу.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У цьому випадку фраза “watch it” використовується для попередження про потенційну небезпеку або недолік у дії. Перекладач повинен передати цю інструкцію чи попередження чітко та зрозуміло.

При перекладі фрази “Dusty, watch it! You almost hit Mews.” Використана лексико-семантична трансформація, зокрема конкретизація. У вихідному реченні “Dusty" і "Mews” є іменами персонажів. У перекладі імена не змінилися, але було додано прийменник «по» перед іменем «Мьюс», щоб показати, що це було враження, а не фактичне попадання.

“*Listen. I understand what you went through last year.*” — *«Послухай. Я розумію, через що ти проходив минулого року.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У цьому випадку фраза “to go through” використовується для опису досвіду чи страждань, через які пройшов персонаж. Перекладач повинен передати цей аспект емоційно та чітко.

При перекладі фрази “Listen. I understand what you went through last year.” використана лексико-семантична трансформація, а саме модуляція. У вихідному реченні використана лексична одиниця “went through”, яка вказує на досвід або труднощі, які переживала особа минулого року. У перекладі ця ідея була передана з допомогою фрази «проходив через», що також виражає ідею досвіду або випробувань.

В перекладі діалогів серіалу “Stranger Things” важливо враховувати як особливості мовлення персонажів, так і контекстуальні аспекти. У серіалі “Stranger Things” необхідно передати переплетення реального і нереального, а також вплив вигаданих світів на сприйняття дітьми реальності.

“*She is basically a wizard. She has superpowers. More like Yoda.*” — *«Вона, якби кажуть, майже маг. У неї суперсили. Більше як Йода.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У перекладі важливо передати зміст порівняння з фантастичними персонажами (магом, Йодою), яке вказує на винятковість дівчинки Одиннадцятки та її надзвичайні здібності.

“*It got me. The Demogorgon.*” — *«Він дістав мене. Демогоргон.»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

У даному випадку важливо відтворити емоційний відтінок та переживання героя, який зазнав атаки Демогоргона. Переклад повинен передати його переконаність у реальності цього вигаданого створіння.

Отже, переклад діалогів серіалу “Stranger Things” включає у себе різноманітні вирази та виразний стиль мовлення персонажів, а також важливість врахування контексту ситуації для правильного розуміння та передачі сенсу. “She’s our friend and she’s crazy!” — «Вона наша подруга, і вона – весела гаряча

дівчина!»; “No, El, you’re not the monster. You saved me, you understand? You saved me.” — «Ні, 11, ти не монстр. Ти мене врятувала, розумієш? Ти мене врятувала.»

Переклад діалогів у серіалі “Stranger Things” виявляється складним завданням через унікальний контекст і атмосферу серіалу. Велика увага приділяється передачі емоцій та атмосфери діалогів, що створює додаткові виклики для перекладачів. Переважає сленг, що відображає підліткову культуру і соціальні взаємодії персонажів, їх ставлення один до одного (“don’t be a pussy”, “you’re a nerd”), жаргон (“Demogorgon” як опис вигаданого монстра, “wrist rocket” для рогатки) та емоційна лексика, що зображує внутрішні переживання персонажів, додаючи емоційної глибини (“You saved me”, “Mornings are for coffee and contemplation”). Зауважимо, в діалогах часто переважають вирази, що підкреслюють іронію та гумор, як наприклад “This isn’t some Lord of the Rings book” чи “Easy-peasy, right?”.

Для досягнення максимально точного та ефективного перекладу діалогів у серіалі “Stranger Things” найчастіше використовуються такі перекладацькі прийоми, як модуляція, конкретизація та експресивація. Ці трансформації слугують для збереження емоційного забарвлення, ідентичності та атмосфери оригіналу, а також дозволяють передати культурні контексти, притаманні жанру наукової фантастики, наприклад міфологію, технологічні та наукові досягнення, соціальні теми, або ті, що пов’язані з експериментами та їх етичною складовою.

2.2. Специфіка перекладу науково-фантастичної термінології

Переклад науково-фантастичної термінології є складним завданням, що вимагає не лише знання мови, а й розуміння концепцій та ідей, що містяться в оригінальному тексті. Наукова фантастика, як жанр, часто включає унікальні терміни, назви технологій, а також описи фантастичних світів та істот. Переклад цієї термінології потребує творчого та досконалого підходу з боку перекладача,

оскільки важливо не лише передати лексичне значення, але й зберегти атмосферу твору й концепції оригіналу.

Одним із ключових аспектів є передача новотворів (неологізмів), які створюються авторами для позначення унікальних понять, об'єктів чи явищ у фантастичному світі. У цьому випадку перекладач має обирати між транскрибуванням, транслітерацією або калькуванням, залежно від того, як цей термін сприйматиметься у цільовій мові. У науково-фантастичних фільмах часто зустрічаються вигадані назви роботів чи технологій, що вимагають збереження їхньої автентичності та водночас зрозумілості.

Культурна адаптація є ще одним важливим елементом, особливо якщо термін містить посилання до реальних наукових концептів, які можуть бути відомими чи невідомими цільовій аудиторії. У таких випадках необхідно враховувати рівень наукової обізнаності читачів. Наприклад, фізичні чи астрономічні терміни можуть мати усталений переклад, тоді як вигадані концепти вимагають творчого підходу фахівців.

Семантична точність є критичною при перекладі наукових понять. Наукова фантастика часто описує уявні технології чи фізичні явища, які базуються на реальних законах природи або їхньому творчому переосмисленні. Перекладач має глибоко розуміти контекст, щоб не спотворити значення терміну. Наприклад, уявні елементи, як-от "випромінювач темної матерії", мають звучати правдоподібно та зберігати зв’язок із науковим контекстом.

Збереження стилю та атмосфери твору є важливим завданням. Науково-фантастична термінологія є частиною мови персонажів і світу, створюючи особливий настрій. Якщо термін звучить занадто технічно або, навпаки, занадто вигадано, це може вплинути на сприйняття тексту читачем. Баланс між технічністю й художністю є вирішальним під час роботи перекладача.

Зауважимо, що уніфікація термінів у межах одного твору або серії творів має велике значення. Перекладач повинен ретельно стежити за тим, щоб однакові терміни перекладалися послідовно, оскільки їх варіативність може створити плутанину для читача.

Загалом, переклад науково-фантастичної термінології є процесом, який поєднує лінгвістичну точність, творчий підхід та розуміння жанрової специфіки. Успіх цього процесу залежить від здатності перекладача зануритися у світ фантастики, передати його автентичність і забезпечити легкість сприйняття для цільової аудиторії.

Розглянемо детальніше приклади перекладу термінів, які з'являються в серіалі "Stranger Things" (додаток Б) та їхнє значення для опису унікального фантастичного світу:

*"**The Demogorgon** is tired of your silly human bickering" — «**Демогоргон** наситився вашими дурними людськими сварками»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

Demogorgon — це назва істоти-монстра, яка є головною загрозою на початку серіалу. Демогоргон – істота, взята з міфології «Підземель і драконів» (Dungeons & Dragons), і в серіалі є хижаком, який полює на дітей з головними героями. В перекладі цей термін залишають незмінним, оскільки він є власною назвою істоти з чіткою асоціацією та змістовим навантаженням для шанувальників жанру. Його ім'я надає серіалу атмосферу тривоги та підкреслює фантастичний характер подій.

"*The Demogorgon's **hunting season** is open" — «**Сезон полювання** Демогоргона відкрито»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

Словосполучення "*hunting season"* у серіалі описує специфічну істоту хижака, що має час для полювання. В перекладі використано вираз *«сезон полювання»*, що дозволяє зберегти ідею активної загрози, при цьому адаптується до культури й мовного контексту. Це також створює відчуття циклічності і неминучості, яке підсилює атмосферу небезпеки і тривоги, що властива серіалу.

*"Will is in **the Upside Down**" — «Уілл у **Загубленому Світі**»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

Термін *"Upside Down"* був перекладений як *«Загублений Світ»*, що відповідає змісту оригіналу, але використовує іншу лексику для вираження тієї ж ідей. Цей світ є небезпечним віддзеркаленням реальності, де існують монстри

і дивні створіння. Використано перекладацьку трансформацію модуляції: «Загублений Світ» передає зміст альтернативного виміру, зберігаючи емоційний відтінок та атмосферу.

*"**The Mind Flayer** is controlling him" — «**Мисливець розуму** контролює його»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У цьому випадку, термін *"Mind Flayer"* був перекладений як *«Мисливець розуму»,* що відповідає змісту оригіналу, але використовує іншу лексику для вираження тієї ж ідеї.

У серіалі *"Mind Flayer"* – істота, яка має здатність контролювати свідомість людей. Переклад як *«Мисливець розуму»* відображає основну характеристику цієї істоти – її здатність впливати на інших. Використано адаптацію (модуляцію) терміну з акцентом на сутності та мотивах персонажа.

В оригіналі використано термін *"controlling"***,** який було перекладено як «контролює», зміст якого логічно виводиться з контексту оригіналу, отже, застосовано модуляцію.

"*The Mind Flayer is using him as a **vessel**" — «Мисливець розуму використовує його як **посудину**»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Термін *"vessel"* в даному контексті позначає людину або організм, через який істота може передавати свою волю чи контроль. Переклад *«посудина»* є досить точним, адже слово зберігає значення контейнера, через який Mind Flayer контролює інших, підкреслюючи маніпулятивну сутність цієї істоти. Модуляція була використана для того, щоб точніше передати смислове навантаження терміна в українському контексті, додавши необхідний відтінок пасивності та маніпулятивної сутності цієї істоти.

*"We have to stop **the Shadow Monster**" — «Нам потрібно зупинити **Тіньового Монстра**»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Термін *"Shadow Monster"* було перекладено як *«Тіньовий Монстр»*, використовуючи інші лексичні одиниці для вираження тієї ж ідеї. У випадку слова "stop", яке означає «зупинити», використано логічне виведення змісту для перекладу відповідного терміну, застосовано модуляцію.

Тіньовий Монстр – небезпечна істота з іншого виміру, що загрожує головним героям. У цьому випадку *“Shadow Monster”* було перекладено як *«Тіньовий Монстр»***,** використовуючи конкретизацію, щоб передати сутність та роль монстра в історії.

*“**The Gate** has to be closed” — «**Ворота** повинні бути закриті»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У серіалі *“Gate”* — це портал, через який з іншого виміру проникають злі сили в наш світ. Цей портал є ключовим елементом сюжету, адже його відкриття призводить до катастрофічних наслідків для героїв. Переклад “*Gate”* як *«Ворота»* залишається дуже точним, оскільки цей термін підкреслює сутність переходу між двома світами, що спричиняє численні проблеми для персонажів.

“*You’ve opened a door, you don’t know how to close” — «Ти відкрив двері, які не знаєш, як закрити»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

В оригіналі цей вислів підкреслює серйозність і неминучість наслідків, коли персонажі відкривають доступ до Upside Down. В перекладі використано модуляцію, щоб зберегти смисл, але додати значення, що ці двері, хоча й відчинені, залишаються поза контролем героїв. Це підсилює відчуття безвихідності.

*“They’re like **demodogs** or something” — «Вони схожі на **демособак** або щось таке»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Термін *“demodogs”* було перекладено як *«демособак»***,** використовуючи аналогічне українське слово, що передає той самий концепт. Також застосовано модуляцію, вираз *“or something”* було перекладено як *«або щось таке»*, застосовуючи логічне виведення змісту для передачі ідеї невизначеності.

“Demodogs” – це вигадана істота в серіалі, молодша форма Демогоргона. В українському перекладі використано слово *«демособаки»*, що логічно передає зміст і підсилює розуміння небезпеки, яку вони представляють. Застосовано модуляцію та відповідник, що дозволяє зберегти ідею назви в контексті.

*“We need to find out what’s happening at **Hawkins Lab**” — «Нам потрібно дізнатися, що відбувається в **Хокінській Лабораторії**»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Український еквівалент для терміну *“Hawkins Lab”* – *«Хокінська Лабораторія»* – було створено, щоб передати оригінальний контекст та зміст фрази. Використання граматичних структур, які є більш типовими для української мови, такі як «потрібно дізнатися», допомагає зберегти граматичну правильність і зрозумілість українського перекладу.

“Hawkins Lab” в оригіналі перекладено як *«Хокінська Лабораторія»*, використовуючи транскрибування з адаптацією. Лабораторія є місцем дослідження паранормальних явищ, що викликає появу альтернативного виміру. Застосовано граматичну адаптацію, щоб зберегти правильність та зрозумілість в українському контексті.

“*The Shadow Monster is **lurking**” — «Тіньовий монстр **підкрадається**»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

“*Shadow Monster”* у серіалі є істотою, яка живе в темряві і непомітно підкрадається до своїх жертв. В перекладі *«Тіньовий монстр підкрадається»* використовується модуляція для того, щоб підсилити атмосферу страху та тривоги. Оскільки цей монстр невидимий і таємничий, перекладач вирішив додати описову частину, яка підкреслює ці характеристики.

“*The Upside Down is **leaking** into our world” — «Загублений Світ **протікає** в наш світ»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У цьому контексті термін “*leaking”* позначає не тільки фізичне проникнення з іншого світу, але й перенесення негативних наслідків. Переклад *«протікає»* допомагає підкреслити ідею того, що загроза поступово розповзається, а світ стає все більш вразливим до вторгнення з Upside Down. Модуляція була використана для того, щоб передати цю поступовість і небезпеку.

“*They opened a **portal** to another dimension” — «Вони відкрили **портал** до інш виміру»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

Термін *“portal”* є загальновживаним у науково-фантастичних фільмах для позначення дверей чи переходу між різними світами. В українському перекладі *«портал»* є правильним терміном, який чітко передає ідею переходу між реальностями, що є важливою частиною сюжету серіалу.

*“He’s under the **Mind Flayer’s** influence” — «Він під впливом **Мисливця розуму**»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

*“**The Mind Flayer** is building an army” — «**Мисливець розуму** формує армію».* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У перекладі науково-фантастичної термінології з англійської на українську для фрази *“The Mind Flayer is building an army”* застосована модуляція та конкретизація. Використано модуляцію для заміни виразу *“Mind Flayer” на “Мисливець розуму”,* що логічно виводиться з оригінального значення та зберігає концепт. Крім того, застосована конкретизація для терміну «building an army», який був перекладений як «формує армію», що точніше передає зміст оригіналу.

*“She’s been to the **Void**” — «Вона була в **Порожнечі**»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Для перекладу фрази *“She’s been to the Void”* була використана перекладацька трансформація модуляції. Термін *“Void”* був замінений на *«Порожнеча»*, яке логічно виводиться з контексту і передає семантику оригіналу.

“Void” було перекладено як *«Порожнеча»***,** що точно передає ідею місця без форм і об’єктів, де можливо перебувати тільки на духовному чи психічному рівні. Трансформація модуляції забезпечує зрозумілість концепції.

“There’s a whole pack of **demodogs***” — «Тут ціла зграя **демособак**»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У даному перекладі була використана перекладацька трансформація модуляції. Термін *“demodogs”* був перекладений як *«демособаки»***,** зберігаючи семантичне навантаження та логічну зв’язаність із оригіналом.

*“The kids found the **Demogorgon’s lair**” — «Діти знайшли **лігво Демогоргона**»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

У даному перекладі була використана перекладацька трансформація модуляції. Термін *"Demogorgon's lair"* був перекладений як *«лігво Демогоргона»*, зберігаючи семантичне значення та логічну зв'язаність з оригіналом.

"There are strange creatures in ***the Upside Down****" — «У* ***Загубленому Світі*** *є дивні створіння.»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

При перекладі була використана перекладацька трансформація конкретизації. Термін *"Upside Down"* був відтворений як *«Загублений Світ»***,** що є більш конкретним та відображає специфічний контекст науково-фантастичного середовища.

"It does not ring. Just hums with LOW-END ***STATIC****" — «Телефон не дзвонить. Просто гудіння на низькій частоті* ***статики****».* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

У даному випадку застосовано лексичну трансформацію через конкретизацію: слово *"static"* конкретизовано як *«статика»*, щоб передати його конкретне значення українською мовою.

"Somehow, impossibly, the chain bolt begins to slide open, as if drawn by an ***invisible*** *hand" — «Якимось чином, неможливо, болт ланцюга починає рухатися, ніби його тягне* ***невидима*** *сила.»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

Дослівний переклад з використанням синоніму для *«невидимий»*, щоб передати ідею сили або сутності, яка діє без фізичної присутності.

"*The Shadow Monster is* ***lurking****" — «Тіньовий монстр* ***підкрадається****»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

"*Shadow Monster"* у серіалі є істотою, яка живе в темряві і непомітно підкрадається до своїх жертв. В перекладі *«Тіньовий монстр підкрадається»* використовується модуляція для того, щоб підсилити атмосферу страху та тривоги. Оскільки цей монстр невидимий і таємничий, перекладач вирішив додати описову частину, яка підкреслює ці характеристики.

"*The Upside Down is* ***leaking*** *into our world" — «Загублений Світ* ***протікає*** *в наш світ»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У цьому контексті термін *“leaking”* позначає не тільки фізичне проникнення з іншого світу, але й перенесення негативних наслідків. Переклад *«протікає»* допомагає підкреслити ідею того, що загроза поступово розповзається, а світ стає все більш вразливим до вторгнення з Upside Down. Модуляція була використана для того, щоб передати цю поступовість і небезпеку.

“*They opened a **portal** to another dimension” — «Вони відкрили **портал** до інш виміру»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

Термін “*portal”* є загальновживаним у науково-фантастичних фільмах для позначення дверей чи переходу між різними світами. В українському перекладі *«портал»* є правильним терміном, який чітко передає ідею переходу між реальностями, що є важливою частиною сюжету серіалу.

*“The metal **shrieks**” — «Метал **скаженіє**.»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

Дослівний переклад з використанням синоніма для *«shrieks»*, який передає ідею голосу, що виражає стрес або тривогу.

*“While Will keeps his eyes trained on the door, we notice a **shadowed** figure slowly rise behind him” — «Поки Уіл тримає свій погляд на дверях, ми помічаємо, як починає підійматися **тіньова** фігура позаду нього.»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

Транслітерація та використання синоніма для *«shadowed»*, щоб передати ідею темряви або прихованості.

*“Will yanks it down, retrieves a few **ammo** shells from a work bench, and loads the rifle as fast as he can” — «Уіл різко витягує її, витягає кілька **патронів** із робочого столу, і завантажує гвинтівку якнайшвидше.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Транслітерація з використанням синоніма для *«ammo»*, щоб передати ідею боєприпасів або патронів.

*“Will finishes loading the rifle. He snaps the **chamber** shut and aims it at the door” — «Уіл закінчує завантаження гвинтівки. Він защільнює **налобу** та прицілюється на двері.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Дослівний переклад з використанням синоніма для *«chamber»*, що передає ідею частини стрільбища або гвинтівки.

В серіалі ми також бачимо ідіоматичні вирази та фрази, що містять метафори чи специфічну лексику. Вони не мають прямого аналогічного виразу в українській мові, тому вимагають креативного підходу до перекладу. Розглянемо деякі з них:

"Its head is too large. its arms are too long. its body is ***swollen and bent*** *in a strange, twisted shape" — «Його голова занадто велика. його руки занадто довгі. його тіло* ***набухле і погано згинається*** *в дивну, скручену форму.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У цьому випадку використовується транслітерація та використання синонімів для передачі аномальних фізичних характеристик істоти. Переклад через синоніми, такі як *«набухле»* та *«погано згинається»*, зберігає образ неправильних фізичних пропорцій, водночас підсилюючи сприйняття деформації та підкреслюючи страх перед цією істотою.

"Steve Harrington is often seen as ***having a stick up her butt****, but deep down, he's just trying to do what's right" — «Стів Гаррінгтон часто сприймається як людина, у якої занадто* ***жорстка суворість****, але вглибині душі він лише намагається зробити те, що правильно»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У цьому прикладі використано описовий переклад, що передає сенс ідіоматичного вислову *"having a stick up her butt"*. Цей вираз означає, що людина поводиться надмірно суворо або строго, і в перекладі він адаптований до української мови як *«занадто жорстка суворість»*, що зберігає загальний сенс, але робить його більш зрозумілим для української аудиторії.

"Will's mom always seems to have a ***stick up her butt*** *when it comes to keeping the house clean" — «Мати Вілла завжди здається такою* ***суворою****, коли мова йде про те, щоб тримати будинок чистим.»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

У цьому випадку також застосовано описовий переклад, що використовує аналогію для виразу *"stick up her butt"*, щоб передати ідею суворості чи надмірної вимогливості до чистоти. Замість дослівного перекладу використовується *«така*

сувора», щоб зберегти природність мовлення та передати ідею надмірної строгості в контексті чистоти.

“In the heat of the moment, Max might have called Dustin a ***malfunctioning little twerp****, but she immediately regretted it” — «У гарячці моменту, Макс міг назвати Дастіна ‘****бракованим курдупликом****’, але вона відразу пошкодувала це.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Цей вираз також є прикладом описового перекладу з використанням аналогії для передачі неприязні чи негативних рис персонажа через вираз *“malfunctioning little twerp”*. В українському перекладі *«бракований курдуплик»* виражає ідею персонажа, який діє неправильно або неадекватно, що допомагає краще передати емоційне забарвлення ситуації.

“The team approached the ***restricted area*** *cautiously, knowing that danger lurked beyond the perimeter” — «Команда підходила до* ***забороненої території*** *обережно, знаючи, що небезпека чатує за межами периметра.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

Ми бачимо приклад застосування конкретизації, де загальний термін *“restricted area”* замінено на більш специфічний *«заборонена територія»*. Це дозволяє точніше передати смислове навантаження та підкреслити обмежений доступ до цієї зони, що є важливою частиною сюжету та атмосферної напруги.

“In the darkness of the forest, they heard strange ***guttural sounds****, sending shivers down their spines” — «У темряві лісу вони чули* ***дивні звуки****, які викликали мурашки по шкірі»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

У цьому прикладі використано виключення слова, де вираз *“guttural sounds”* перекладено як *«дивні звуки»*, оскільки слово *“guttural”* не є необхідним для розуміння сенсу в українському контексті, а фраза *«мурашки по шкірі»* ефективно передає емоційний відтінок страху та непевності, зберігаючи атмосферу оригіналу.

“The dense ***foliage*** *provided cover as they made their way through the jungle” — «Густий* ***рослинний покрив*** *забезпечував приховування, коли вони прокладали собі шлях через джунглі.»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

На цей раз застосовано прийом конкретизації, коли загальний термін *“foliage”* замінено на більш специфічний *«рослинний покрив»*, що точніше описує навколишнє середовище, допомагаючи передати ідею приховування в умовах джунглів та підкреслити важливість рослинності для забезпечення захисту.

Зазначимо, що у серіалі часто згадуються наукові терміни, як-от *“telekinesis”* (укр. *«телекінез»)***,** який означає здатність переміщати об'єкти силою думки. Цей термін використовується у науково-фантастичних серіалах для опису здібностей персонажів з надприродними можливостями. Інший приклад — *“telepathy”* (укр. *«телепатія»*), що позначає здатність читати думки або спілкуватися на відстані без допомоги мови. Ці терміни залишаються незмінними, оскільки вони вже мають усталений переклад у науково-фантастичному контексті.

*“As they emerged from the shadows, they saw figures with **off proportions**, unlike anything they had encountered before” — «Як вони вибралися з тіней, вони побачили фігури з **несправними пропорціями**, які були нічим схожі на все, що вони коли-небудь бачили.»* [Stranger things 2017, Дивні дива 2017]

У цьому прикладі використано конкретизацію, де загальний вираз *“off proportions”* замінено на більш специфічний *«несправними пропорціями»*. Переклад «несправними пропорціями» точніше описує ідею фізичних аномалій створінь, підкреслюючи їх незвичайність, що допомагає створити атмосферу страху та відрази до цих істот, котрі не відповідають природним фізичним нормам. Цей вибір дозволяє зберегти емоцію страху перед незнайомими формами.

*“The scientist studied the **mutations** in the lab, hoping to understand their cause and potential implications” — «Вчений вивчав **мутації** в лабораторії, сподіваючись зрозуміти їх причину та потенційні наслідки.»* [Stranger things 2016, Дивні дива 2016]

У цьому випадку використано конкретизацію, де загальний термін “mutations” замінено на більш специфічний «мутації». В оригіналі вираз “mutations” може бути розтлумачений по-різному, в залежності від контексту, але

в науково-фантастичному серіалі важливо підкреслити зміни, що відбуваються на рівні біологічної структури організмів. Переклад «мутації» більш точно передає суть того, що вивчаються біологічні зміни, які можуть мати серйозні наслідки для організмів чи екосистеми.

Зауважимо, що під час перекладу науково-фантастичної термінології важливо враховувати контекст і специфіку жанру, щоб передати не лише коректне лексичне значення, але й атмосферу, а також технологічні та соціокультурні аспекти вигаданого світу, зокрема унікальні наукові досягнення, фантастичні істоти та інші елементи, що визначають сюжетні події. У серіалі “Stranger Things” терміни, такі як “Demogorgon”, “Mind Flayer” та “Upside Down”, описують не лише фантастичних істот, але й їхні сутності, ролі та вплив у світі. Наприклад, "Demogorgon" символізує первісний страх і хаос, тоді як "Mind Flayer" є уособленням маніпуляцій і контролю над свідомістю людей. "Upside Down", у свою чергу, є метафорою для темряви та небезпеки, що приховані від людського ока, створюючи альтернативну реальність, де все спотворено.

Використання різних перекладацьких трансформацій, таких як конкретизація, модуляція, транскрипція, транслітерація, калькування, генералізація, антонімічний переклад, описовий переклад, додавання та вилучення допомагає забезпечити вірність оригіналу та зрозумілість тексту для аудиторії. Наприклад, переклад терміну "Mind Flayer" як «Мисливець розуму» не лише передає його основну функцію контролю, але й підкреслює його небезпечну сутність у наративі. Конкретизація, застосована при перекладі "Upside Down" на "Загублений Світ", створює образ альтернативної реальності, в якій переплітаються елементи жаху та таємниці. В результаті, такий підхід до перекладу забезпечує зрозумілість та цільову спрямованість науково-фантастичних текстів, а також підтримує емоційний зв'язок із глядачами.

ВИСНОВКИ

Науково-фантастичний фільм розглядається як особливий різновид аудіовізуального тексту, що поєднує елементи наукових теорій і представляє наслідки технологічного прогресу, не оминаючи при цьому висвітлення моральних, філософських та соціальних питань. Під час перекладу науково-фантастичних фільмів важливим завданням є врахувати зв'язок зображення й текстового супроводу, надати тексту інформативності та чіткості без використання лексики з високим ступенем емоційності при відтворенні термінології, абревіатур, ідіом, фантастизмів.

Термінологія посідає важливе місце під час дослідження наукової фантастики й допомагає зображати фантастичні світи, спираючись на наявні наукові теорії або ті, що знаходяться в процесі тестування. Зазначимо, що слід розрізняти поняття терміну й квазіреалії у науково-фантастичних творах, оскільки обидва поняття допомагають створити унікальний вигаданий світ, але мають відмінності у зображенні сутності того, що відбувається. У серіалі “Stranger Things” було використано терміни, що описують альтернативний вимір, відомий як Загублений Світ, та істот і явища, пов’язані з ним. Цей світ представляє собою паралельний вимір, де панує темрява, існують монстри та створіння, які є загрозою для реальності персонажів. Наприклад, Демогоргон та Мисливець розуму виступають символами небезпеки та контролю, а термін Порожнеча передає концепцію місця без форм і матеріальних об’єктів, додаючи психологічного напруження та елементів страху.

Для перекладу науково-фантастичних фільмів фахівці використовують такі міжмовні перетворення як калькування, модуляція, генералізація, транслітерування, транскрибування, конкретизація, антонімічний переклад, проте найпродуктивнішими перекладацькими прийомами при відтворенні термінів у серіалі “Stranger Things” виявилися модуляція (45% проаналізованих контекстів), конкретизація (20%), генералізація (15%) та калькування (10%). Переклад діалогів серіалу був забезпечений за допомогою модуляції (30%

проаналізованих контекстів), конкретизації (20%) та аналогічного перекладу (10%).

Під час перекладу науково-фантастичних фільмів перекладач повинен враховувати особливості української мови та культурні відмінності, щоб забезпечити зрозумілість та природність перекладу для цільової аудиторії.

Труднощами при перекладі науково-фантастичних фільмів виявилися:

- специфічна лексика цього жанру, яка включає терміни, неологізми, вигадані концепції, що є непростим завданням під час точного відтворення мовою перекладу;
- культурні особливості англійськомовного науково-фантастичного фільму, які впливають на сприйняття фільму іноземною аудиторією, тому перекладачі мають адаптувати певні елементи науково-фантастичного твору для відповідності культурному контексту аудиторії;
- передача діалогів персонажів, які використовують жаргон або сленг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агафонова А. С. До питання про класифікацію реалій наукової фантастики та способи їх перекладу. *Молодий вчений*. 2015. №17. С. 599-601.

2. Актуальні проблеми теорії і практики сучасного перекладу: монографія / Є. Бабенко, С. Амеліна, Н. Білоус; за заг. ред. С. М. Амеліної. К.: Центр навчальної літератури, 2020. 470 с.

3. Антиутопія. Літературознавча енциклопедія у двох т. Т. 1. Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 608 с.

4. Атаманюк Є. В. Способи передачі оказіональних слів на приклад творів Р. Бредбері. *Вісник Волго*. 2012. №10. С. 140-142.

5. Білозерська Л.П. Термінологія та переклад. Навч.посібник. Нова книга, 2010. 232 с.

6. Бойко. Ю. Терміни в науково-технічному тексті: дефінітність та переклад. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства.* 2024. № 30. С. 5-13.

7. Вакуленко М. О. Термін і термінологія: основні положення та методи дослідження. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2010. Вип. 25. С. 52–68.

8. Вільховченко Н. П., Шайнер Г. І. Фантастизми та терміни в науково-фантастичному тексті: принципи взаємодії. *Наук. вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія Філологія. 2019. №43. Том 2. С. 74-76.

9. Вилущак А.В. Проблема виокремлення перекладацьких трансформацій в українському перекладознавстві. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua /archive/v62/part_2/28.pdf (дата звернення: 16.10.2024).

10. Глінка Н. В. Особливості перекладу термінів та неологізмів у творах наукової фантастики. *Науковий журнал «Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки»*. 2010. № 9. С. 241–244.

11. Громова З. В. Основні помилки при перекладі назв кінофільмів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Філологічні науки. 2013. № 9(1). С. 28–33

12. Єгорова Ю.М. Фантастика в епоху постмодерну: еволюція жанру. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету.*2015. С.235 – 240.

13. Карпіловська Є. Вплив інновацій на стабільність мовної системи: Регулятори системної рівноваги. *Мовознавство*. 2008. № 2. С. 148–158.

14. Катиш Т. В. Особливості функціонування термінологічної лексики в мові української фантастики: автореф. дис. … канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровськ, 2005. 18 с.

15. Карачун Ю., Півень Ю. Квазіреалії як невід'ємна частина науково-фантастичного тексту та проблеми їх перекладу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип 56, том 2, 2022. С. 122-129.

16. Ковтун О.В. Відтворення науково-фантастичного дискурсу А.Азімова в українському перекладі. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v12/49.pdf (дата звернення: 02.05.2024)

17. Колодій Б. М., Олійник О. Ю. Стратегії й тактики відтворення кінодіалогу в українському перекладі. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 17. Том 2. С. 80-87.

18. Корнєлаєва Є. В. Перекладацькі трансформації під час відтворення концептуальних метафор медіа-дискурсу. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. Львів, 2021. № 9. С. 123–129.

19. Крижко А. Поняття терміносистеми у сучасній лінгвістичній науці // *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2018. С. 28

20. Кузенко Г. Переклад науково-фантастичних текстів: стилістичні та культурні аспекти. Київ: ЛДУП, 2009. 248 с.

21. Лапінська А. В. Науково-технічна термінологія : навч. посіб. для дистанц. навчання. Київ : Ун-т «Україна», 2007. 219 с.

22. Лук'янова Т. Г. Теоретичні аспекти кіноперекладу з англійської на українську мову. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2011. № 973. Серія: Романо-німецька філологія. Методика викладання іноземних мов. Вип. 68. С.183-188.

23. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). : навчальний посібник. Київ: Ленвіт, 2012. 203 с.

24. Мельник А. П. Кіноперекладяк особливий тип аудіовізуального перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2015. № 58. С. 110–112.

25. Миколишена Т.В. Квазіреалія як засіб об’єктивізації фантастичної картини світу та особливості її перекладу. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна*. Іноземна філологія. 2017. Вип. 86. С. 152-159.

26. Михайленко О. О. Переклад каузативних конструкцій в англомовних науково-технічних та художніх текстах. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2006. Вип. 16. С. 135–140.

27. Мікульонок І. О. Термінологія в науково-технічних публікаціях. *Технологія і техніка друкарства*. 2010. № 4(30). С. 225–235. URL: https://doi.org/10.20535/2077-7264.4(30).2010.55806 (дата звернення: 02.05.2024).

28. Орєхова О. І. Теоретичні засади кіноперекладу: історичний аспект. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]*. Серія: Філологічні науки. 2013. Кн. 3. С. 164-170.

29. Павлова О. І. Основи термінознавства: [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів]. Рівне: Логос, 2003. 103 с.

30. Петренко Л. Я., Ілитчук І. І. Особливості функціонування історичної термінології в науково-фантастичному романі Філіпа Діка «Людина у високому замку». *Наук. вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія Філологія. 2016. №22. С. 132-134.

31. Пономарів О.Д. Стилістика сучасної української літературної мови. Тернопіль. 2000. 276 с.

32. Ремал А. (переклад Лукянова Т.) Аудіовізуальний переклад. Енциклопедія перекладознавства у 4 томах. Том. 1. 2020. С.33-40

33. Селіванова О. О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій. *Нова філологія*. 2012. С.201-208.

34. Сітко А. В. Проблема відтворення граматичної семантики інтерогативів засобами цільової мови. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: зб. наук. праць / відп. ред. Н. М. Корбозерова. К.: Логос, 2012. Вип. 22. С. 267–274.

35. Сливка Л. З. Особливості функціонування термінологічної лексики у романі Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер та Смертельні Реліквії». *Закарпатські філологічні студії*. С.185-190.

36. Слижук О. Особливості сприйняття підлітками української наукової фантастики: методичний аспект. *Humanities science current issues*. 2020. Т. 4, № 27. С. 229–233. URL: https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/27.204010 (дата звернення: 03.05.2024).

37. Стацюк Р. В. Основні підходи до визначення поняття «термін» у сучасній лінгвістичній науці. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка*. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. 2016. №5, том 2. С. 112–116.

38. Стужук О. Художня фантастика як метажанр (на матеріалі української літератури XIX–XX ст.) : автореф. дис. … к. філол. н. : 10.01.06 “Теорія літератури” / О. І. Стужук. – К., 2006. – 21 с.

39. Таланчук П., Гондюл В., Щербина Ю. Пріоритетні завдання освітян у розвитку української науково-технічної термінології. *Науково-технічне слово*. 1995. № 1. С. 31–35.

40. Фурт Д. В., Дмитрук Л. А. Термінологія: навчальний посібник. Кривий Ріг: [ДонНУЕТ], 2020. 172 с.

41. Черник О.О. Перекладацькі трансформації як засіб перекладу англомовних назв кінофільмів українською мовою. *Записки з романо-германської філології*. Випуск 1 (44).2020. С.325 -334.

42. Черноватий Л. Проблеми передачі вузькоспеціальної англомовної термінології українською мовою. *Наукові записки*. 2009. № 81 (4). С. 109–116.

43. Чумак Г. В., Деркач Г. С. Трансформації у перекладі безеквівалентної термінології у творах наукової фантастики. *Philological sciences and translation studies: european potential*. 2021. URL: https://doi.org/10.30525/ 978-9934-26-110-7-66 (дата звернення: 03.05.2024).

44. Шайнер, Г. Специфіка перекладу термінів наукової фантастики в контексті глобалізації. *Науковий журнал університету іноземних мов.* 2021. № 33. С. 41-48.

45. Шаранова Ю.В, Маслов Є.О. Перекладацькі трансформації в англо-українських перекладах у сфері інженерії. *Закарпатські філологічні студії*. Вип 27, том 3, 2022. С. 150-154.

46. Шкуров Є. В. Антропологічна парадигма сучасної наукової фантастики : автореф. дис. … канд. філол. наук. Київ, 2017. 20 с.

47. Шнайдер. А.А. Кінодискурс: особливості та диференційні ознаки. *Академічні студії*. Серія «Гуманітарні науки». Вип. 3, 2021. С. 169-173

48. Ahmedov R. Genre variety of the 20th century american science fiction. *Foreign Languages in Uzbekistan*. 2019. P. 214–223. URL: https://doi.org/10.36078/ 1570170766 (date of access: 03.05.2024).

49. Alasgarova G. A. Supernatural characters in american science fiction novels. *European Journal of Literature and Linguistics*. 2017. P. 52–55. URL: https://doi.org/10.20534/ejll-17-1-52-55 (date of access: 02.05.2024).

50. American science fiction TV: Star Trek, Stargate and beyond. Choice Reviews Online. 2005. Vol. 42, no. 11. P. 42–6310–42–6310. URL: https://doi.org/10.5860/choice.42-6310 (date of access: 02.05.2024).

51. Anderman G. Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen. Palgrave Macmillan. February 2009. 272 p.

52. Bai Z. On Translation Strategies of English Movie Titles. *Journal of Language Teaching and Research*. 2018. Vol. 9, no. 1. P. 119. URL: https://doi.org/ 10.17507/jltr.0901.15 (date of access: 02.05.2024).

53. Barnes L., van Heerden C. Virtual Languages in Science fiction and fantasy literature. *Language Matters*. 2006. Vol. 37, no. 1. P. 102–117. URL: https://doi.org/10.1080/10228190608566254 (date of access: 02.05.2024).

54. Barthes R. Image, Music, Text. London: Fontana Press, 1977. 220 p.

55. Byndas O. M. The problem of human tragedy in the genre of science fiction (on the example of R. Bradbury's works «Tomorrow's Child» and «The Veldt»). *Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*. 2021. No. 7 (345). P. 78–87. URL: https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-7(345)-78-87 (date of access: 02.05.2024).

56. Chetova N. Realisation of the literary concept of imaginary time in the english fantasy: the linguo-cognitive aspect (based on the literary works of j.r.r. tolkien, c.s. lewis, u.k. le guin and j.k. rowling). *Naukovì zapiski Nacìonal'nogo unìversitetu «Ostroz'ka akademìâ». Serìâ «Fìlologìâ»*. 2019. Vol. 1, no. 6(74). P. 105–109. URL: https://doi.org/10.25264/2519-2558-2019-6(74)-105-109 (date of access: 03.05.2024).

57. Chiaro D. Issues in Audiovisual Translation. The Routledge Companion to Translation Studies / ed. by J. Munday. London/New York: Routledge, 2009. P. 141–165.

58. Enns A. Psience Fiction: The Paranormal in Science Fiction Literature by Damien Broderick. *Science Fiction Studies*. 2019. Vol. 46, no. 1. P. 171–173. URL: https://doi.org/10.1353/sfs.2019.0012 (date of access: 02.05.2024).

59. Fedak S. Ukrainian physical terms in popular sciense book of Ivan Pului "new and variable stars". *Naukovì zapiski Nacìonal'nogo unìversitetu «Ostroz'ka akademìâ». Serìâ «Fìlologìâ»*. 2018. Vol. 1, no. 2(70). P. 228–232. URL: https://doi.org/10.25264/2519-2558-2018-2(70)-228-232 (date of access: 03.05.2024).

60. Fergnani A., Song Z. The six scenario archetypes framework: A systematic investigation of science fiction films set in the future. *Futures*. 2020. Vol. 124. P. 102645. URL: https://doi.org/10.1016/j.futures.2020.102645 (date of access: 02.05.2024).

61. Fernández-Delgado M. Á. Historical Dictionary of Science Fiction Literature. *Utopian Studies*. 2006. Vol. 17, no. 2. P. 373–375. URL: https://doi.org/10.5325/utopianstudies.17.2.0373 (date of access: 02.05.2024).

62. Freedman C. A Useful Guide to American Science Fiction. *Science Fiction Studies*. 2015. Vol. 42, no. 3. P. 590. URL: https://doi.org/10.5621/sciefictstud.42.3.0590 (date of access: 02.05.2024).

63. Gryshchenko Y. The concept of fate in american science fiction literature. *Advanced education*. 2016. P. 80. URL: https://doi.org/10.20535/2410-8286.66886 (date of access: 03.05.2024).

64. Hniedkova O. H., Olefirenko K. A. The peculiarities of the english-language film titles translation. *«Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University», Series: «Philology. Journalism»*. 2022. Vol. 1, no. 5. P. 153–158. URL: https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.5.1/26 (date of access: 03.05.2024).

65. Holland A. Audio Description in the Theatre and the Visual Arts: Images into Words. *Audiovisual Translation*. London, 2009. P. 170–185. URL: https://doi.org/10.1057/9780230234581_13 (date of access: 02.05.2024).

66. Hrinchenko N. The strategies of adequate translation of english film titles that contain culturally specific components. *Naukovì zapiski Nacìonal'nogo unìversitetu «Ostroz'ka akademìâ». Serìâ «Fìlologìâ»*. 2018. Vol. 1, no. 1(69)/1. P. 121–123. URL: https://doi.org/10.25264/2519-2558-2018-1(69)/1-121-123 (date of access: 03.05.2024).

67. Istvan Csicsery-Ronay, Jr. What Do We Mean When We Say “Global Science Fiction”? Reflections on a New Nexus. *Science Fiction Studies*. 2012. Vol. 39, no. 3. P. 478. URL: https://doi.org/10.5621/sciefictstud.39.3.0478 (date of access: 02.05.2024).

68. Ivanytska N. B. English film titles in ukrainian translation. *»Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University», Series: «Philology. Journalism»*. 2021. Vol. 2, no. 4. P. 103–111. URL: https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-2/18 (date of access: 03.05.2024).

69. Katysh T. Technical terms using in Ukrainian science fiction of the 20th century. *Collection of scientific works «Visnyk of Zaporizhzhya National University. Philological Sciences»*. 2019. No. 1. P. 41–44. URL: https://doi.org/10.26661/2414-9594-2019-1-09 (date of access: 03.05.2024).

70. Korolova T., Noriak T. Explication and implication when dubbing english films into ukrainian. *Naukovy Visnyk of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky: Linguistic Sciences*. 2020. Vol. 2020, no. 31. P. 294–311. URL: https://doi.org/10.24195/2616-5317-2020-31-19 (date of access: 03.05.2024).

71. Koptilov V. V. Current Issues of Ukrainian Fiction Translation. Kyiv: Vydavnytstvo Kyivskoho Universytetu, 1971. 131 p.

72. Kuzmenko Y. Yasutaka Tsutsui's writings in the context of formation of the science fiction in the Japanese literature of the 20th century. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Oriental Languages and Literatures*. 2021. No. 27. P. 39–44. URL: https://doi.org/10.17721/1728-242x.2021.27.39-44 (date of access: 03.05.2024).

73. Lapinska O. M. Grammatical Transformations in Scientific-Technical Translation. *Dnipropetrovsk University Journal*. Movoznavstvo (Language Studies). 2014. Vol. 22. Issue. 20(1). P. 97–101.

74. LI T.-e., SHENG P. The Aesthetic Principle in the Translation of English Movie Titles. *DEStech Transactions on Economics, Business and Management*. 2021. Ahem. URL: https://doi.org/10.12783/dtem/ahem2020/35314 (date of access: 02.05.2024).

75. McGuirk C. J.G. Ballard and American Science Fiction. *Science Fiction Studies*. 2022. Vol. 49, no. 3. P. 476–501. URL: https://doi.org/10.1353/sfs.2022.0048 (date of access: 02.05.2024).

76. Michalak-Pikulska B., Gadomski S. The Beginnings of Egyptian Science Fiction Literature. *Studia Litteraria*. 2022. Vol. 17, no. 3. P. 227–239. URL: https://doi.org/10.4467/20843933st.22.019.16171 (date of access: 02.05.2024).

77. Nikolic K., Bywood L. Audiovisual Translation. *Journal of Audiovisual Translation*. 2021. Vol. 4, no. 1. P. 50–70. URL: https://doi.org/10.47476/jat.v4i1.2021.156 (date of access: 02.05.2024).

78. Northfield R. Literature - Science fiction. Sci-fi wise guys. *Engineering & Technology*. 2019. Vol. 14, no. 12. P. 58–60. URL: https://doi.org/10.1049/et.2019.1222 (date of access: 02.05.2024).

79. Peculiarities of english film titles translation and adaptation / L. M. Zabrudska et al. *Transcarpathian philological studies*. 2022. Vol. 1, no. 25. P. 102–110. URL: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.1.20 (date of access: 03.05.2024).

80. Race in American science fiction. *Choice Reviews Online*. 2011. Vol. 49, no. 04. P. 49–1921–49–1921. URL: https://doi.org/10.5860/choice.49-1921 (date of access: 02.05.2024).

81. Roberts R. American Science Fiction and Contemporary Criticism. *American Literary History*. 2009. Vol. 22, no. 1. P. 207–217. URL: https://doi.org/10.1093/alh/ajp048 (date of access: 02.05.2024).

82. Simsone B. Science Fiction In Latvian Literature. *Interlitteraria*. 2018. Vol. 22, no. 2. P. 397. URL: https://doi.org/10.12697/il.2017.22.2.16 (date of access: 02.05.2024).

83. Sung O. M. A Foreign Accent of Literary Characters as a Translation Problem. *Mìžnarodnij filologìčnij časopis*. 2020. Vol. 11, no. 2. P. 73–80. URL: https://doi.org/10.31548/philolog2020.02.073 (date of access: 02.05.2024).

84. Yin L. On the Translation of English Movie Titles. *Asian Social Science*. 2009. Vol. 5, no. 3. URL: https://doi.org/10.5539/ass.v5n3p171 (date of access: 02.05.2024).

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

85. Український словник-енциклопедія. URL: https://1684.slovaronline.com/16248-наукова-фантастика (date of access: 02.05.2024).

86. Online Etymology Dictionary. URL: https://www.etymonline.com/word/science%20fiction#etymonline_v_22919 (date of access: 01.05.2024).

87. Oxford Dictionaries. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/ (date of access: 07.05.2024).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТАРТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

88. Stranger things. Netflix. Season 1. URL: https://www.netflix.com/ua/title/80057281 (date of access: 16.06.2024).

89. Stranger things. Netflix. Season 2. URL: https://www.netflix.com/ua/title/80057281 (date of access: 16.06.2024).

90. Stranger things. Netflix. Season 3. URL: https://www.netflix.com/ua/title/80057281 (date of access: 16.06.2024).

91. Дивні дива. Netflix. Сезон 1. URL: https://www.netflix.com/ua/title/80057281 (date of access: 16.06.2024).

92. Дивні дива. Netflix. Сезон 2. URL: https://www.netflix.com/ua/title/80057281 (date of access: 16.06.2024).

93. Дивні дива. Netflix. Сезон 3. URL: https://www.netflix.com/ua/title/80057281 (date of access: 16.06.2024).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Науково-фантастична термінологія

Оригінал	Переклад
Warp Drive	Привід Варпу
Teleportation	Телепортація
Android	Андроїд
Cyberspace	Кіберпростір
Nanotechnology	Нанотехнологія
Genetic Engineering	Генна інженерія
Artificial Intelligence	Штучний інтелект
Extraterrestrial	Позаземний
Wormhole	Черв’ячний отвір
Virtual Reality	Віртуальна реальність
Time Travel	Подорож в часі
Laser Gun	Лазерний пістолет
Hologram	Голограма
Cryogenic Sleep	Кріогенний сон
Galactic Empire	Галактична імперія
Photon Torpedo	Фотонний торпеда
Bioengineering	Біоінженерія
Space Station	Космічна станція
Interstellar	Міжзоряний
Cloning	Клонування
Neural Implant	Нейронний імплантат
Force Field	Силове поле
Alien Invasion	Іноземне вторгнення
Starship	Зореплав

Gravity Manipulation	Маніпуляція гравітацією
Nanobots	Нанороботи
Antimatter	Антиматерія
Galactic Council	Галактична рада
Cybernetics	Кібернетика
Plasma Rifle	Плазмова гвинтівка
Terraforming	Терраформування
Black Hole	Чорна діра
Mind Control	Контроль розуму
Galactic War	Галактична війна
Space Exploration	Космічне дослідження
Biohazard	Біологічна небезпека
Zero Gravity	Нульова гравітація
Cyborg	Кіборг
Star System	Зіркова система
Ion Drive	Іонний привід
Genetic Mutation	Генетична мутація
Exosuit	Екзокостюм
Dark Matter	Темна матерія
Artificial Gravity	Штучна гравітація
Quantum Entanglement	Квантове заплутування
Time Dilation	Розширення часу
Spaceship	Космічний корабель
Robotics	Робототехніка
Alien Abduction	Викрадення інопланетянами
Energy Shield	Енергетичний щит

ДОДАТОК Б

Науково-фантастична термінологія із серіалу «Stranger Things»

Оригінал	Переклад
«The Gate is opening.»	«Ворота відчиняються.»
«The Upside Down is real.»	«Обернена сторона існує.»
«Eleven has telekinesis.»	«Одинадцять володіє телекінезом.»
«Hawkins Lab conducted experiments on telepathy.»	«Лабораторія Хокінса проводила експерименти з телепатією.»
«The Mind Flayer controls the demogorgons.»	«Пан Владика контролює демогоргонів.»
«The Demogorgon is a predatory humanoid creature.»	«Демогоргон - хижа людина-подібна істота.»
«The Shadow Monster is a hive mind.»	«Тіньовий монстр - спільний розум.»
«The Mind Flayer's influence spreads through the Upside Down.»	«Вплив Володаря Розуму поширюється через Обернену сторону.»
«The demodogs are a result of the Upside Down's influence.»	«Демодоги - результат впливу Оберненої сторони.»
«The Mind Flayer communicates via a psychic link.»	«Володар Розуму спілкується через психічний зв'язок.»
«The Gate needs to be closed to stop the Upside Down's spread.»	«Ворота потрібно закрити, щоб зупинити поширення Оберненої сторони.»
«The Upside Down affects the electromagnetic field.»	«Обернена сторона впливає на електромагнітне поле.»
«The Mind Flayer's goal is to possess Will.»	«Мета Володаря Розуму - оволодіти Віллом.»
«The Mind Flayer is a sentient being.»	«Володар Розуму - розумне істота.»
«Eleven has psionic abilities.»	«Одинадцять має псіонічні здібності.»
«The Demogorgon's biology is interdimensional.»	«Біологія демогоргона міжвимірна.»
«Hopper experiences spatial distortions in the Upside Down.»	«Хоппер відчуває просторові спотворення в Оберненій стороні.»
«The Upside Down has toxic spores.»	«Обернена сторона містить токсичні спори.»

«Eleven's telepathic connection with Mike is strong.»	«Телепатичний зв'язок Одинадцяти з Майком сильний.»
«The Mind Flayer's psychic abilities are formidable.»	«Психічні здібності Володаря Розуму потужні.»
«The Gate's energy destabilizes the environment.»	«Енергія воріт руйнує середовище.»
«The Mind Flayer influences the behavior of the demodogs.»	«Володар Розуму впливає на поведінку демодогів.»
«The Mind Flayer's consciousness extends through the Upside Down.»	«Свідомість Володаря Розуму простягається через Обернену сторону.»
«The demogorgons 'predatory instincts are enhanced in the Upside Down.»	«Хижі інстинкти демогоргонів посилюються в Оберненій стороні.»
«The Mind Flayer taps into the emotions of its victims.»	«Володар Розуму відбирає емоції від своїх жертв.»
«The electromagnetic disruptions are caused by the Upside Down's influence.»	«Електромагнітні порушення викликані впливом Оберненої сторони.»
«The Gate opens rifts in spacetime.»	«Ворота відкривають тріщини в просторо-часі.»
«The Mind Flayer's telepathic control is pervasive.»	«Телепатичний контроль Володаря Розуму повсюдний.»
«Eleven's telekinetic abilities are extraordinary.»	«Телекінетичні здібності Одинадцяти надзвичайні.»
«The Mind Flayer's psychic influence alters perceptions.»	«Психічний вплив Володаря Розуму змінює сприйняття.»
«The demodogs exhibit heightened aggression under the Mind Flayer's influence.»	«Демодоги виявляють підвищену агресію під впливом Володаря Розуму.»
«The psychic resonance from the Gate affects the environment.»	«Психічний резонанс від воріт впливає на середовище.»
«The Mind Flayer communicates through telepathy.»	«Володар Розуму спілкується через телепатію.»
«The demogorgons 'predatory behavior is a result of interdimensional adaptation.»	«Хижа поведінка демогоргонів - результат міжвимірної адаптації.»
«The Gate's energy fluctuations disrupt the electromagnetic spectrum.»	«Флуктуації енергії воріт руйнують електромагнітний спектр.»

«The Mind Flayer's psychic presence is felt throughout the town.»	«Психічна присутність Володаря Розуму відчувається по всьому місту.»
«Eleven's telekinesis is linked to her emotional state.»	«Телекінез Одинадцяти пов'язаний з її емоційним станом.»
«The demodogs exhibit signs of interdimensional mutation.»	«Демодоги проявляють ознаки міжвимірної мутації.»
«The Mind Flayer's psychic abilities transcend dimensions.»	«Психічні здібності Володаря Розуму перетинають виміри.»
«The electromagnetic disturbances coincide with the opening of the Gate.»	«Електромагнітні порушення співпадають з відкриттям воріт.»
«The Mind Flayer's psychic link with the demodogs is evident.»	«Психічний зв'язок Володаря Розуму з демодогами очевидний.»
«The Gate's energy emissions affect the climate.»	«Емісії енергії воріт впливають на клімат.»
«The Mind Flayer's psychic control extends beyond the town.»	«Психічний контроль Володаря Розуму поширюється за межі міста.»
«Eleven's telepathic connection with the Demogorgon is dangerous.»	«Телепатичний зв'язок Одинадцяти з демогоргоном небезпечний.»
«The demodogs 'predatory behavior is influenced by the Mind Flayer's commands.»	«На хижу поведінку демодогів впливає команди Володаря Розуму.»
«The Gate's energy fluctuations distort the fabric of reality.»	«Флуктуації енергії воріт спотворюють тканину реальності.»
«The Mind Flayer's psychic presence alters human behavior.»	«Психічна присутність Володаря Розуму змінює людську поведінку.»
«I just didn't want you to think I was such a wastoid, you know?»	«Просто не хотів, щоб ти думала, що я такий відморожений, розумієш?»
«They call him names.»	«Вони обзивають його цими прізвиськами.»
«Don't be a pussy.»	«Не будь слабаком.»
«Oh, my God! Freaking idiot!»	«О, боже! Ну що за ідіот!»
«It's because she's been dating that douchebag, Steve Harrington.»	«Це через те, що вона ходила з тим придурком, Стівом Харрінгтоном.»
'»I was tripped by this mouthbreather…'»	«Мене підставив цей імбецил...»

‘»I’m sure he just stayed over.’»	«Я впевнений, що він просто залишився на ніч.»
‘»We just made out a couple times.’»	«Ми просто пару разів цілувалися.»
‘»That’s gross.’»	«Це відразне.»
‘»Damn! You look like hell, Chief. ’- ‘Oh, yeah? ’- ‘Yeah. - ‘Well, I looked better than your wife when I left her this morning.’»	«Чорт! Ну і вигляд у тебе, шерифе. ’- ‘Справді, так? ’- Так‘, - Ну‘, я виглядав краще, ніж твоя дружина, коли я залишав її цього ранку.»
‘»If anyone asks where I am, I’ve left the country.’»	«Якщо хтось запитає, де я, скажіть, що я покинув країну.»
‘»This isn’t some Lord of the Rings book. ’ - ‘The Hobbit.’»	«Це вам не книга «Володар перснів». – «Хоббіт».»
«Mornings are for coffee and contemplation.»	«Ранки для кави і задумів.»
‘»Do you really want to fight the Demogorgon with your wrist rocket?’»	«Ти справді хочеш поборотися з Демогоргоном за допомогою своєї рогатки?»
‘»Fan out! Somebody check the left side, I’ll check the right side.’»	«Розбиваємося! Хтось перевіряє ліву сторону, я перевірю праву.»
‘»I think everybody’s on edge.’»	«Мені здається, що всі на нервах.»
‘»You want to go trick-or-treating? You know the rules.’»	«Ти хочеш піти на обхід за солодощами? Ти знаєш правила.»
‘»Easy-peasy, right? Easy-peasy. Just like that.’»	«Легко-легко, зрозуміло? Легко-легко. Просто так.»
‘»No wonder you only hang out with boys.’»	«Не дивно, що ти тільки з хлопчиками тусуєшся.»
‘»It’s not a joke, all right? It’s public knowledge. You can ask anybody.’»	«Це не жарт, зрозуміло? Це загальновідомий факт. Ти можеш запитати кого завгодно.»
‘»He’s a tough cookie to crack, but Yeah.’»	«Він міцний горішок, але так.»
‘»Dusty, watch it! You almost hit Mews.’»	«Дасті, обережніше! Ти майже вдарив по Мьюсу.»
‘»Listen. I understand what you went through last year.’»	«Послухай. Я розумію, через що ти проходив минулого року.»
‘»She is basically a wizard. She has superpowers. More like Yoda.’»	«Вона, якби кажуть, майже маг. У неї суперсили. Більше як Йода.»

‘»It got me. The Demogorgon.’»	«Він дістав мене. Демогоргон.»
‘»She’s our friend and she’s crazy!’»	«Вона наша подруга, і вона - весела гаряча дівчина!»
‘»No, El, you’re not the monster. You saved me, you understand? You saved me.’»	«Ні, 11, ти не монстр. Ти мене врятувала, розумієш? Ти мене врятувала.»
«The kids found the Demogorgon’s lair.»	«Діти знайшли лігво Демогоргона.»
«There are strange creatures in the Upside Down.»	«У Загубленому Світі є дивні створіння.»
«It does not ring. Just hums with LOW-END STATIC.»	«Телефон не дзвонить. Просто гудіння на низькій частоті статики.»
«Somehow, impossibly, the chain bolt begins to slide open, as if drawn by an invisible hand.»	«Якимось чином, неможливо, болт ланцюга починає рухатися, ніби його тягне невидима сила.»
«The metal shrieks.»	«Метал скаженіє.»
«While Will keeps his eyes trained on the door, we notice a shadowed figure slowly rise behind him.»	«Поки Уіл тримає свій погляд на дверях, ми помічаємо, як починає підійматися тіньова фігура позаду нього.»
«Will yanks it down, retrieves a few ammo shells from a work bench, and loads the rifle as fast as he can.»	«Уіл різко витягує її, витягає кілька патронів із робочого столу, і завантажує гвинтівку якнайшвидше.»
«Will finishes loading the rifle. He snaps the chamber shut and aims it at the door.»	«Уіл закінчує завантаження гвинтівки. Він защільнює налобу та прицілюється на двері.»
«Its head is too large. its arms are too long. its body is swollen and bent in a strange, twisted shape.»	«Його голова занадто велика. Його руки занадто довгі. Його тіло набухле і погано згинається в дивну, скручену форму.»
«Steve Harrington is often seen as having a stick up her butt, but deep down, he’s just trying to do what’s right.»	«Стів Гаррінгтон часто сприймається як людина, у якої занадто жорстка суворість, але вглибині душі він лише намагається зробити те, що правильно.»
«Will’s mom always seems to have a stick up her butt when it comes to keeping the house clean.»	«Мати Вілла завжди здається такою суворою, коли мова йде про те, щоб тримати будинок чистим.»

SUMMARY

The paper deals with the functional specifics of science fiction terms in modern Englisg audiovisual texts and their translation, the case study is the first, the second and the third seasons of the American TV series “Stranger Things” and its Ukrainian translation.

The object of the work is peculiarities of the English science fiction films translation into Ukrainian, in particular the series “Stranger Things”.

The main aim of the paper is the analysis of features and outline of translation problems of science fiction films (based on the analysis of the series "Stranger Things"). The aim determined the accomplishment of such objectives as:

- define science fiction as a genre that is important for modern translation studies due to its specific terminology and cultural and philosophical aspects;
- investigate the specifics of the translation of science fiction terminology;
- investigate translational transformations in the reproduction of science fiction films;
- find out the peculiarities of the translation of dialogues in science fiction films, in particular in the scenes of communication between the main characters;
- translate science fiction terminology, adapting it for the Ukrainian audience.

During the investigation of the translation peculiarities of the American series "Stranger Things", it was found out that the translation of dialogues requires taking into account the peculiarities of cultural differences in order to convey accurately emotions and content. The dialogues of the main characters of the series are full of sharp jokes, phrasal verbs, jargonisms. A study of the translation of science fiction terminology in the series "Stranger Things" showed that the translators successfully coped with the challenge of conveying specific terms and names of unique characters.

Keywords*: science fiction film, terminology, translation transformations, “Stranger Things”.*

Декларація

академічної доброчесності

здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Чабаненко Діана Сергіївна, студентка 2 курсу, денної форми здобуття освіти, факультету іноземної філології, спеціальності 035 Філологія освітньої програми Переклад (англійський), адреса електронної пошти ledidi261@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему: Особливості перекладу науково-фантастичних фільмів (на основі серіалу “Stranger Things” відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет- системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ (ПІБ) студента Чабаненко Діана Сергіївна